

Univerzita Palackého

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Matěj Kulišťák

**Jazyk a styl soukromé korespondence
z let 1995 až 2020**

Language and style in private
correspondence from 1995 to 2020

Studijní obor: Česká filologie – Filozofie

Druh práce: Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Bláha, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Matěj Kulišťák

Děkuji PhDr. Ondřeji Bláhovi, Ph.D. za věcné a laskavé vedení této práce. Děkuji své ženě, celé rodině i přátelům za podporu a modlitbu. Zvláště pak děkuji za velkorysý akt důvěry všem, kdo pro tuto práci poskytli svou osobní korespondenci.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
Osobní dopis jakožto komunikát.....	8
Funkční styly a osobní korespondence	9
Epistolární styl.....	10
Soukromá korespondence v průběhu 20. století.....	11
1. polovina 20. století.....	12
2. polovina 20. století.....	12
Podoba současného osobního dopisu	13
Kompoziční stereotypy soukromého dopisu	14
Podoba dopisu v závislosti na pisateli.....	16
Vliv pohlaví.....	16
Vliv teritoriální příslušnosti	17
Vliv věku a vzdělání	18
Jazyk dopisu	18
Lexikum	19
Jazyková kreativita a humor.....	20
Vliv cizích jazyků.....	21
Vliv moderních technologií	21
Jazykový vývoj v posledních třech dekadách	24
Demokratizační tendence	26
Intelektualizační tendence	27
Typologický vývoj češtiny.....	28
Shrnutí teoretické části	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
Předpokládaný vývoj osobní korespondence	31
Styl.....	31
Jazyk	33
Analýza vzorku osobní korespondence.....	35
Použité prameny	35
Výsledky analýzy	36
Dopisy stylisticky nevyhraněné.....	36
Dopisy, v nichž se mísí demokratizační i intelektualizační tendence.....	37

Dopisy s převládající demokratizační tendencí.....	38
Dopisy s převládající intelektualizační tendencí	39
Porovnání vlastní analýzy s Korpusem soukromé korespondence.....	41
Vnímání dopisu k roku 2020	44
ZÁVĚR.....	46
BIBLIOGRAFIE.....	49
PŘÍLOHA	52

ÚVOD

Dopis byl až do nedávna jediným prostředkem, který umožňoval osobní komunikaci na dálku. Tato skutečnost se výrazně změnila s příchodem telegrafu, později telefonu. Přesto dopis zůstával pro většinu lidí primárním způsobem, jak udržovat vztah na velkou vzdálenost. V posledních desetiletích se ale možnosti elektronické komunikace nebývale znásobily. Nejen, že její cena klesala, ale postupně se stávala dostupnější, běžnější a téměř dokonale mobilní. V současnosti si „dopisujeme“ tempem plynulé řeči, brzdí nás už pouze vlastní rychlost psaní. Dopis tak zdánlivě pozbyl všech svých výhod, ve srovnání s jinými způsoby komunikace je náročné ho vytvořit, zdlouhavé a drahé jej poslat, a nemůžeme si ani být jisti, v jakém stavu, s jakým zpožděním a jestli vůbec se dostane do povolaných rukou. Osobní dopis mizí. Byl nahrazen elektronickou komunikací podobně, jako pračka nahradila valchu. Tato práce sleduje listovní jazyk a styl v době, kdy se stalo dopisování výstřední zábavou nebo projevem nouze.

Teoretická část se soustředí na styl a jazyk soukromé korespondence (v tomto pořadí), jak byly zpracovány v odborné literatuře. O stylistické vymezení dopisu se vede v odborné sféře diskuse, jíž jsou věnovány úvodní kapitoly. Větší prostor je však v teoretické části věnován jazyku soukromé korespondence, který je v posledních dvou dekadách zpracováván systematičtěji, než kdy dosud. Témata stylistická a jazykovědná se přitom různou měrou prolínají (nejvýrazněji v kapitolách věnovaných vývoji dopisu, kompozici a vlivu osobnosti pisatele). Cílem teoretické části je zprostředkovat ucelený a přehledný obraz o podobě soukromého psaní především z období let 1990 až 2004,¹ s reflexí předcházejícího vývoje.

Praktickou část práce otevírá úvaha o možném vývoji soukromého dopisu od devadesátých let po rok 2020 po stránce stylu a jazyka, vycházející z dosud

¹ Toto období mapuje tzv. *Korpus soukromé korespondence*. Tento korpus je stěžejní zejména proto, že představuje výchozí bod řady jazykovědných studií věnovaných soukromému dopisu.

analyzovaných informací. Tyto predikce jsou v dalších kapitolách konfrontovány se vzorkem 122 dopisů napsaných v letech, na něž se zaměřuje tato práce, stěžejní část vzorku reflektuje období let 2018-2020. Výsledky analýzy jsou poté srovnány s vybranými 60 dopisy z *Korpusu soukromé korespondence*, které mnou sledovanému období předchází. Poslední kapitola se věnuje tomu, jak je osobní dopis v dnešní společnosti vnímán. Ambicí praktické části této práce je tedy především poukázat na vývojové trendy v současné osobní korespondenci a pokusit se predikovat, jakým způsobem se bude měnit v budoucnu, popř. posoudit, jestli současná vývojová fáze dopisu není ta úplně poslední.

TEORETICKÁ ČÁST

Osobní dopis jakožto komunikát

Soukromý dopis je psaný text, jehož hlavním cílem je zajistit komunikaci intimní povahy, která zastupuje či dotváří přímý mezilidský kontakt. Dopis tedy nahrazuje běžnou komunikaci, která se za normálních okolností odehrává v rovině mluveného jazyka, ale i mimo něj, prostřednictvím neverbální komunikace. Soukromý dopis proto představuje výzvu, jak pro pisatele, tak pro adresáta, která spočívá na straně jedné ve volbě přiměřených jazykových prostředků a grafického zpracování listu, na straně druhé pak v jejich správném dekódování.

Je proto přirozené, že soukromý dopis tíhne k jazyku nenucenému, mluvenému,² tedy kódu, jenž co nejvíce navozuje atmosféru přímého kontaktu. S mluveným projevem dopis váže ukotvenost v konkrétním čase a prostoru (během aktu psaní), autenticita, spontánnost, intimita (jde o kontakt výlučný, jeho účelem je posílit vzájemný vztah, což se promítá tematickými elipsami, jež vycházejí z faktů, které o sobě účastníci komunikace vědí).³ Přesto je dopis stále komunikátem psaným. Vystává tak celá řada pnutí mezi psaností a mluveností.

Předně nastává rozpor v samotném obsahu sdělení. V běžné konverzaci se repliky rychle střídají, tudíž je snadné reagovat na aktuální podněty bez užití velkého množství plnovýznamových slov (vyjádřit např. souhlas, soucit či radost lze i prostředky neverbálními). Dostát fatické funkci konverzace je tak daleko jednodušší. Při psaní listu chybí podněty komunikačního partnera, je třeba vyjádřit sounáležitost způsobem, jehož podobu je daleko těžší odhadnout. Navíc, aby sdělení bylo dekódovatelné, musí být formulováno do vět. Je tudíž třeba tyto věty něčím naplnit, vytvořit obsah (z hlediska hlavní funkce dopisu, navázat či udržet kontakt, věc nadbytečná a těžká).

² (Čechová & kolektiv, 2008 s. 101)

³ (Mocná & kolektiv, 2004 s. 349)

Pnutí vytváří též přirozená dialogičnost běžné mluvené komunikace, kontrastující s monologickým charakterem psaní. Samotný akt psaní (tedy ten prvek, který je oproti běžné komunikaci nezvyklý) je tak často obsahem metatextových vyjádření („Raději, než bych se učila, píšu Ti dopis.“; „Konečně jsem sedla a píšu Ti“⁴). Při psaní vyvstává často potřeba suplovat druhou stranu, dotvářet dialog („Zase si říkáš ten nešika, co?“; „Teď už se doufám trochu usmíváš a říkáš si...“⁵). Samotný obsah zprávy je pak formulován přesněji, strukturovaněji a promyšleněji (pisatel má prostor zapracovat do textu ku příkladu více humoru), než v běžné mluvě. To je dáno jednak tím, že dopis poskytuje více času k promyšlení konkrétních formulací, jednak tím, že psaná forma si žádá regulaci neuspořádaného mluvního projevu do větných celků, které do jisté míry eliminují vlivy mluveného jazyka (nejasné hranice výpovědí, apoziopse, výplňová slova). Přesto kompozice dopisu zůstává do velké míry rozkolísaná a větná linie asociativní.⁶ Pisatel pociťuje rozpor mezi psanou normou a epistolárními konvencemi na straně jedné a tíhnutí k neoficiálnímu tónu komunikace na straně druhé, s čímž se musí nějakým způsobem vyrovnat.

Funkční styly a osobní korespondence

Mezi styly primárními⁷ můžeme prakticky pominout styl administrativní a odborný, jež by se sice v osobní korespondenci mohly vyskytnout, ale jen velice okrajově (v případě stylu administrativního snad jen v podobě citace či přílohy, v případě stylu odborného navíc jako popisná či výkladová pasáž, již by bylo možné vnímat v rámci stylu populárně naučného). Styl umělecký, publicistický a prostěsdělovací mohou být různou měrou v dopise přítomny. Ambice umělecké má osobní dopis jen zřídka, zvláště nepředpokládá-li se, že by měl být čten kýmkoli krom adresáta. Tyto tendence se ale vyskytují, a to často u autorů, kteří

⁴ Materiály převzaté z Korpusu soukromé korespondence (Hladká, 2006a) jsou ponechány v doslovném znění včetně úpravy interpunkce a případných chyb. Zde se jedná o dopisy č. 10 a 51.

⁵ (Hladká, 2006a), dopisy č. 327, 405.

⁶ (Bečka, 1992 s. 386)

⁷ Dělení funkčních stylů na primární a sekundární včetně jejich výčtu je přejat ze Současné stylistiky (Čechová & kolektiv, 2008 s. 98).

se i mimo korespondenci věnují literatuře, umělců či vědců.⁸ V korespondenci jako takové zůstává estetická funkce jednou z těch, na něž je brán různou měrou zřetel (zvláště v reflexivních pasážích). Styl publicistický pak se promítá do pasáží obsahujících delší vyprávění nebo popis.⁹ Obecně platí, že styl dopisu není předem dán konkrétním slohovým postupem, ale může se přiklonit na tu či onu stranu podle intence pisatele, což je opět dáno jeho spřízněností s mluveným jazykem.¹⁰

Pro prostěsdělovací styl je příznačný mluvený projev, v němž stěžejní je úspěšnost komunikace, nikoli její preciznost. Zároveň jde o projev spontánní, neupravený a emotivní. Zásadní funkce tohoto stylu je funkce komunikační a fatická, z čehož je patrné, že se komunikace v tomto stylu odvíjí na úrovni cele osobní a je tedy zpravidla dialogická.¹¹ Všechny zmíněné charakteristiky prostěsdělovacího stylu (s výjimkou mluvenosti) lze vztáhnout i na styl soukromého dopisu. Oproti běžné mezilidské konverzaci je nutno chápat dialogičnost dopisu v uvozovkách. Jeden dopis je *de facto* jedna replika dialogu, na niž z druhé strany ani nemusí (z různých důvodů) přijít odpověď. Tato nejistota a aktuální nepřítomnost příjemce zprávy staví dopis spíše do pozice na pomezí monologu a dialogu. Ze všech primárních funkčních stylů je pro podobu dopisu nejvíce konstitutivní právě styl prostěsdělovací.

Epistolární styl

Soukromý dopis představuje specifickou formu komunikace. Je tedy přirozené, že navzdory jeho rozkolísanosti vyvstává potřeba nějak jej stylisticky vymezit. Milan Jelínek epistolární styl řadí do blízkosti stylu konverzačního, k čemuž připojuje jistá specifika: v dopise chybí bezprostřední kontakt a zpětná vazba druhé strany. Komunikace je tedy ztížená, ale zato promyšlenější. S konverzačním stylem sdílí styl dopisní důležitost fatické funkce. Jejím projev

⁸ (Kraus, 1992)

⁹ (Mocná & kolektiv, 2004 s. 349)

¹⁰ (Bečka, 1992 s. 386)

¹¹ (Čechová & kolektiv, 2008 s. 193-199)

jsou implicitnost výpovědi, a tudíž často rozvolněná koherence textu (tematická i syntaktická), kontaktové prostředky, jež jsou ostatně i součástí epistolární etikety, emocionální příznak a subjektivita, často vyjádřená aktualizačními prostředky. Ostatně, právě subjektivita pisatele se nejvíce projevuje ve stylistické rozkolísanosti dopisu. Je čistě jeho volbou, pro jaký tón psaní se rozhodne (humorný nebo vážný, explicitní nebo implicitní, referující či hodnotící, expresivní aj.).¹²

Alena Macurová podtrhuje především to, že pro epistolární styl je zásadní dialogičnost. Osobní dopis je především promluva jedince k jedinci. Je sice pravda, že tento dialog postrádá bezprostřednost, ale nepostrádá tak zcela neverbální komunikační prostředky. Emocionální pozadí textu, které v mluvené konverzaci prozrazuje mimika, proxemika, gesto, dotek, síla a intonace hlasu, a mnohé jiné, má v psané formě jistou obdobu ve volbě papíru a psacího náčiní, ale především v úpravě dopisu (členění textu, velikost, barva a vzhled písma, škrty, podtržení, popř. obrázky apod.).¹³

Jiří Kraus epistolární styl vymezuje třemi vlastnostmi: psaností, dialogičností a adresností. K další diferenciaci pak dochází podle funkce dopisu. Pro soukromý dopis je pak typické spříznění se stylem hovorovým¹⁴ (běžně dorozumívacím).¹⁵

Soukromá korespondence v průběhu 20. století

Epistolární stereotypy týkající se formální podoby soukromého dopisu prošly během dvacátého století významnými změnami. V prvních desetiletích *de facto* zachovávají normu běžnou pro století předcházející, navzdory pociťované archaičnosti. Ve druhé třetině století se epistolární etiketa začíná rozvolňovat, dopisování se stává častějším. Na sklonku století se pak stalo psaní dopisů

¹² (Jelínek, 1995)

¹³ (Macurová, 2003)

¹⁴ Jelínek tento styl nazývá konverzační.

¹⁵ (Kraus, 1992)

oblíbenou činností mladých lidí, což vedlo k celkovému rozvolnění stylistických i jazykových norem.¹⁶

1. polovina 20. století

Formální úprava se týká především úvodních a závěrečných pasáží dopisu. Epistolární etiketa byla na začátku století svázaná pevnými pravidly, a tudíž odosobněná. Tato pravidla upravovala podobu úvodu a závěru dopisu do takových podrobností, jako je obligátní vykřičník za oslovením, tečka za datem, tečka za podpisem.¹⁷ Další patrnou tendencí je zdůrazňování citových a rodinných vazeb, uctivost, až exaltovanost. V oslovení se objevují adjektiva v superlativech (nejmilejší, nejdražší), časté je oslovení vyjadřující vztah pisatele k adresátovi (Milý Synu, Milý Bratře) a posesivní zájmena. U proprií převládají základní podoby jmen.¹⁸ Stejně tendence vykazuje závěr dopisu. I zde nacházíme vyjádření úcty a vzájemného vztahu, posesivní zájmena, propria v základní podobě (Váš věrný otec Josef).¹⁹

Zvláště v na rovině lexikální dochází (i vlivem ustrnulých úvodních a závěrečných forem dopisu) k mísení prvků spisovných, až knižních, a nespisovných či dokonce nářečních.²⁰

2. polovina 20. století

Tradiční struktura dopisu zůstává zachována (lokalizace, datace, pozdrav, oslovení, úvod dopisu, vlastní obsah dopisu, závěr, pozdrav, podpis, postskriptum).²¹ Úvodní a závěrečné formule upouštějí od ustrnulých forem, stávají se civilnějšími a kratšími.²² Úvod se postupně přiklonil k formě kombinující jednoslovný pozdrav i oslovení (*Nazdar Pepo, Ahoj mami*). Pozdrav *nazdar* je rychle na ústupu, naopak mírně přibývá míra pozdravu *čau*, silně převládá

¹⁶ (Hladká, 2019 s. 68)

¹⁷ (Macounová, 2014 s. 98-99)

¹⁸ (Hladká, 2019 s. 58-59), odtamtud i příklady.

¹⁹ Tamtéž, s. 62-63.

²⁰ Tamtéž, s. 66-67.

²¹ (Hladká, 2005)

²² (Macounová, 2014 s. 99)

pozdrav *ahoj*. Dodnes nepříznakové zůstává oslovení *milý*.²³ U proprií naprosto převážila hypokoristika, často v podobě kreativních okazionalismů. Za oslovením se prosadila čárka na úkor vykřičníku.²⁴ V závěrečných pasážích vymizely výrazy *zůstatvat, trvat, poroučet se, vděčný, věrný*. Stále se používá obrat *s pozdravem*, méně pak *srdečně zdraví*, oba četností stabilní. V pozdravech zcela převážilo *ahoj*. V oslovení i podpisu výrazně dominují hypokoristika.²⁵

Vývojem přirozeně prošla nejen etiketa, ale i použité lexikum a gramatické formy. Část lexika získala příznak historizující či knižní, část úplně vymizela, zvláště přejímky z němčiny. Podobně zastaraly některé gramatické prostředky (příčestí trpné, záporový genitiv, přechodníky, infinitivy na *-ti*, slovesný tvar *jest*).²⁶ V učebnicích českého jazyka se od 60. let připouští užití hovorového spisovného jazyka při psaní dopisu, na konci století jsou zmíněny i prvky nespisovné. Učebnice tak s jistým zpožděním reflektují běžnou praxi a dokládají celkové uvolnění epistolárních norem.²⁷

Podoba současného osobního dopisu

Soukromé korespondenci je v dnešní jazykovědě věnována větší pozornost než dříve, jelikož se ukazuje, že dopisů značně ubývá. Korespondence stará a z pozůstalosti se vyhazuje, nová nevzniká. Na přelomu tisíciletí tak dochází mezi některými odborníky k uvědomění, že chceme-li prozkoumat soukromý dopis běžných uživatelů jazyka, nastal nejvyšší čas.

Tyto impulzy vedly k rozsáhlému sběru osobních dopisů v ÚČJ FF MU, jenž vyústil ve vytvoření *Korpusu soukromé korespondence*.²⁸ Ten obsahuje 2000 ručně psaných dopisů reprezentujících 2000 idiolektů pisatelů různého pohlaví, vzdělání, věku i regionálního původu. V korpusu jsou zastoupeny dopisy z let 1990-2004. Korpus tak představuje pestře diferenciovaný vzorek dopisů, který

²³ (Hladká, 2019 s. 60)

²⁴ Tamtéž, s. 60-62, odtamtud i příklady.

²⁵ Tamtéž, s. 64-65.

²⁶ Tamtéž, s. 66-67.

²⁷ (Macounová, 2014 s. 101)

²⁸ (Hladká, 2006a)

Ize podrobit dalšímu výzkumu. K tomuto výzkumu dochází především zásluhou Zdeňky Hladké a jejích studentů v Brně. Cílem této kapitoly je, na základě analýz, kterým byl v minulosti podroben korpusový materiál, načrtnout podobu dopisu v období, jež korpus pokrývá.

Kompoziční stereotypy soukromého dopisu

Dopis tradičně obsahuje jisté formální a zdvořilostní náležitosti. Struktura listu je petrifikována do jasně vymezených částí (citovaných výše). Bylo by možné očekávat, že tato struktura bude v dnešní době podléhat rozvolňujícím vlivům. Jak ale dokládá výzkum Zdeňky Hladké realizovaný na vzorku dopisů mladých pisatelů, neděje se tak. „Protože autor soukromého dopisu svým textem většinou nechce sdělit nic víc, než že na adresáta myslí, zpravidla se nebrání užití připravené kompoziční struktury ani ustálených formulí, které mu tuto intenci pomohou vyjádřit „s co nejmenší námahou“ a zároveň zaručují, že také adresát bude jeho záměr na základě zkušenosti s podobnými texty (s textovým vzorem) správně interpretovat.“²⁹ Stereotypy jsou nejvýraznější v případě blahopřání a kondolencí (ostatně dnes lze běžně zakoupit předtištěný vzor, do nějž často stačí vepsat jméno odesilatele). Jistou šablonovitost si ale zachovávají i dopisy původní.

Oslovovací formule se realizuje nejčastěji buďto ve formě jednoslovný pozdrav a jednoslovné oslovení (typ *Ahoj Karle*), nebo jednoslovný přívlastek a jméno (typ *Milý Karle*), nejčastěji v hypokoristické podobě. Z práce Leony Herzánové, zkoumající oslovovací formule v 2. polovině 20. století, je patrné, že typ *Milý Karle* převládá zejména v 50.–60. letech, zatímco typ *Ahoj Karle* sílí od 80. let.³⁰

Dále se dopis dělí na úvod, vlastní obsah dopisu a závěr. V úvodu dopisu je navázán vztah s adresátem, což může být realizováno různými způsoby:³¹ reakce na předchozí dopis, pozdrav, omluvy, vzpomínky, blahopřání, dotazy jak se

²⁹ (Hladká, 2005 s. 132)

³⁰ (Herzánová, 2012 s. 74-77)

³¹Jak dokládá vzorek 400 dopisů analyzovaných Hladkou (2005).

adresát má nebo na nějakou konkrétní věc, reflexe nad vlastní současnou situací, intencí napsat dopis či samotným aktem psaní.

Samotný obsah dopisu má často vlastní uvození a zakončení, v němž se přechází k závěru dopisu. Témata, která jádro dopisu obsahuje, jsou většinou nedůležitá (pisatelovy činnosti a zájmy, rodinné, přátelské a milostné vztahy, škola, zdraví, počasí aj.), řazena jedno za druhým víceméně náhodně. Sled vět je často odrazem pisatelových myšlenek, kompozice je uvolněná, asociativní, přeskakující. Méně často se stává, že dopis má jedno hlavní téma, kvůli němuž je psán.

Závěr obsahuje zpravidla omluvu za nedostatky dopisu, žádost o reakci na dopis nebo vyřízení pozdravu, přání či rady adresátovi, loučení, ukončení. Pozdrav bývá většinou jednoslovný a připojuje se k němu podpis, ukončení v podobě kombinace zájmena Tvůj a podpisu už je daleko řidší. Často se k dopisu připojuje postskriptum, ať už značené či nikoli, občas obrázek. Postskriptum, bylo-li přítomno, ve sledovaném vzorku obsahovalo žádost o prominutí chyb, pozdrav od nebo pro někoho třetího, výzvu k odpovědi, přání adresátovi, vtip či aluzi.

Ty části dopisu, jež se váží k jeho základní (tedy kontaktní) funkci, jsou i mladými pisateli vnímány jako závazné (oslovení a pozdravy v úvodu a závěru dopisu). Časté bývají ty části, které se významně podílejí na struktuře dopisu (úvod a závěr), nebo jsou specifické pro dopis (postskriptum). Ty části dopisu, jejichž hlavním posláním je informovat, nejsou chápány jako nezbytné. To se týká především datace a lokalizace, ale do jisté míry i samotného obsahu dopisu. Jelikož je hlavní funkcí navázat kontakt, může být nesnadné dopis „zaplnit“ informacemi. Úvod tak v některých případech téměř plynule přechází v závěr.

Epistolární formule jsou ve srovnání s minulostí jednodušší a méně nápadné. Přesto jsou téměř vždy přítomny, a tato pocíťovaná povinnost se tak často stává u mladých pisatelů cílem aktualizace.³²

³² Tamtéž.

Podoba dopisu v závislosti na pisateli

Každý jednotlivý pisatel disponuje osobitým idiolektem. Navíc bylo řečeno, že stylistické ladění soukromého dopisu je více než v jiných druzích komunikace věcí osobní volby. Přesto je prokazatelná tendence k určitému stylu výstavby textu u různých skupin autorů v závislosti především na pohlaví, věku, vzdělání a nářeční oblasti, která pisatele nejvíce ovlivňuje. Tyto tendence jsou o to markantnější, že dopis je komunikát soukromý. Přestože jde o text psaný, lze konstatovat, že: „Tradiční sepětí psanosti se spisovností stále více ustupuje síle funkčního spojení soukromosti (neoficiálnosti) s nespisovností.“³³ Z toho je možné vyvodit dvojí závěr. Jednak je v hodnocení podoby soukromé korespondence nutné přihlížet k tomu, jak podobu textu ovlivní životní danosti pisatele. Jednak lze konstatovat, že soukromá korespondence nabízí široké spektrum uplatnění v různých oblastech výzkumu. Kromě výzkumu dialektologického a sociolingvistického, které se nabízejí už vzhledem ke zmíněným kategoriím (pohlaví, věk, vzdělání, nářeční příslušnost), se jedná o výzkum lexikologický a lexikografický (korespondence je vhodná pro pozorování zaužívanosti neologismů), a s nimi související kodifikaci. Soukromý dopis může být využit ve výzkumech sociologických či psychologických. V praxi se jej okrajově využívá ve výuce češtiny pro cizince.³⁴

Vliv pohlaví

V anketě mezi mladými lidmi v roce 2001 bylo zjištěno, že dopisy píše daleko více žen, než mužů, a že je ženy píšou také daleko častěji. Důvod je především ten, že pro ženy je důležitější fatická funkce dopisu, tudíž jej napíší často i osobě, s níž se mohou spojit i jinou cestou. Muži naproti tomu častěji psali dopisy jen tehdy, byli to jediný způsob, jak s danou osobou udržet kontakt. Z výše uvedeného plyne, že ženské dopisy jsou psány emotivněji. Jsou silně orientovány na komunikačního partnera (mluví více k němu, ne tolik o sobě), často až simulují mluvenou konverzaci, takže obsahová stránka dopisu se vyprazdňuje. Dopisy psané ženami

³³ (Hladká & kolektiv, 2005 s. 17)

³⁴ Tamtéž, s. 15.

tak vykazují i vyšší míru expresivity a styl se výrazněji přiklání k nespisovné rovině jazyka. Muži píší dopisy propracovanější formy a obsahově plnější. Jejich témata jsou obecnější, vyjadřování méně emotivní (to především v dopisech jiným mužům), méně se obracejí na adresáta.³⁵

Platí-li, že v osobním dopise se zrcadlí tendence běžně mluveného jazyka, pak zde dochází k výjimce. V mluveném projevu je vyšší míra nespisovnosti u mužů, v dopisech u žen.³⁶

Vliv teritoriální příslušnosti

Pro svou blízkost k mluvenému komunikátu je dopis vhodným pramenem ke sledování nářečních jevů. Ty se v dopisech vsutku objevují. Výzkum Zdeňky Hladké ukázal, že míra užití nářečních jevů v dopisech soukromé korespondence je přímo úměrná míře jejich zastoupení v mluveném jazyce. Přesto je jejich počet značně nižší, protože v psané podobě je výrazněji pociťována jejich substandardnost.³⁷ Analyzovány byly rysy obecné češtiny, z nichž ty nejdůležitější (diftongizace *y>ej* a úžení *é>í*) jsou zastoupeny pouze tam, kde je lze očekávat,³⁸ tedy v nářečích Čech, v nářečně nespisovných pohraničních oblastech a v případě úžení *i* ve středomoravském nářečí, do nějž bylo nadto zaznamenáno pronikání diftongu *ej* pod vlivem jemu podobného hanáckého *é*.³⁹ Jiné vlivy obecné češtiny nebyly pozorovány v žádných nářečních oblastech.⁴⁰

Do dopisů běžně pronikají prvky mluveného jazyka, ale forma této tendence se regionálně liší. V Čechách je obecná čeština vnímána jako nepříznačová do takové míry, že použití spisovného slovního tvaru může být vnímáno jako knižní. Na Moravě a ve Slezsku panuje spíše tendence potlačovat jak tvary obecněčeské, tak nářečně náležité, a klonit se spíše ke spisovnému jazyku.⁴¹ Tyto tendence jsou

³⁵ Tamtéž, s. 53-57.

³⁶ (Hladká, 2013 s. 95)

³⁷ (Hladká, 2001 s. 229)

³⁸ (Hladká, 2013 s. 80-81)

³⁹ (Krčmová, 1981 s. 46-51)

⁴⁰ (Hladká, 2013 s. 80-81)

⁴¹ Tamtéž, s. 82-89.

typické především pro rovinu hláskoslovnou, v níž jsou v těchto oblastech nespisovné variety v psaném textu silně pocíťovány. Na rovině morfologické přijatelnost nespisovných prvků stoupá (tvary 7. pl. *-ma, dobrý muži* nebo *bysme* jsou sice méně časté, než v mluvené řeči, ale oproti hláskovým prvkům se jí významně blíží) a vliv nářečního původu pisatele je menší. Největší míra tolerance z hlediska spisovnosti je patrná v rovině lexikální, jelikož v ní není hranice spisovnosti tak snadno rozlišována.⁴²

Vliv věku a vzdělání

Tyto vlivy vykazují stejné tendence ovlivňovat podobu jazyka mluveného a toho, jímž je psán dopis. Tedy, čím vyšší je vzdělání a věk pisatele, tím roste míra spisovnosti užitého kódu. Vliv věku je oproti vzdělání větší. V případě dopisu přitom nejde nijak zásadně o rostoucí jazykové povědomí se vzděláním a věkem, spíše o rozdílné vnímání normy, jež by měla provázet psaný projev. Zvláště ve světle výše zmíněné podobnosti Čech a střední Moravy co do míry užití obecné češtiny je pozoruhodné, že tendence k větší spisovnosti s věkem a vzděláním je na Moravě oproti Čechům vyšší (byť u pisatelů s nižším vzděláním ze střední Moravy a z Čech není rozdíl).⁴³

Jazyk dopisu

Na spisovnost či nespisovnost jazyka má vliv krom výše zmíněných proměnných také vztah pisatele a adresáta, téma a intence dopisu. Prvky nespisovné jsou distribuovány (podobně jako v hovoru) náhodně, ale obecně textový útvar (odstavec či věta) začíná spíše spisovně a jeho úroveň postupně klesá. Lze vypořádat souvislost mezi nespisovností slovního tvaru a expresivním příznakem užitého lexika (*těžký prachy x logické a přirozené systémy, úděsný výdaje x užitečné předměty, špinavej prach x společenský život*),⁴⁴ a také užití nespisovné podoby slova pro zvýraznění kvality (*bezvadnej, děsnej, hroznej, nádhernej, skvělej...*). Obecně se však jevy nespisovné vyskytují v dopise výrazně

⁴² (Hladká, 2001 s. 232-233)

⁴³ (Hladká & kolektiv, 2005 s. 22)

⁴⁴ Převzato z Hladké (2013 s. 82-83), jednotlivé dvojice jsou vždy vzaty z téhož dopisu.

méně, než v mluveném slově.⁴⁵ To je dáno tlakem ortografické normy. Je možné proto vyvodit, že nespisovné jazykové projevy, jež se systematicky objevují v dopisech (a tedy nenesou nějaký výrazný příznak), jsou zaužívané i v běžné řeči.

Mluvený jazyk, jak se ukazuje, má vliv i na sémantiku slov. Na příklad spojka *takže*, používaná pro vyjádření důsledku či účinku, se objevuje v soukromé korespondenci ve funkci konektoru či, stojí-li na začátku věty, přípravné částice. Jedná se o doklad desémantizace pod vlivem mluveného slova, k níž dochází v přímé úměře ke spontánnosti textu.⁴⁶

Na vyznění dopisu má velký vliv také dodržování ortografické normy, jejíž znalost (jak je patrné i z korespondence) u mladých lidí klesá. Míra chyb v soukromých dopisech je dána i spontánností a neformálností projevu. Dodržována jsou ta pravidla, která se učí ve škole nejdříve (jako je rozlišování *i/y*, *í/ý*, *s/z*), byť i mezi nimi některá činí problémy (psaní *ě*, zvláště v deklinaci zájmena *já*). Více chyb se objevuje v pravidlech vyučovaných později, a tudíž méně zažitých uživateli jazyka (psaní přejatých slov s původním pravopisem, psaní zkratk a značek, v nichž často chybí či přebývá tečka, psaní spřežek). Co se týče velkých písmen, lze mluvit téměř o rezignaci na dodržování normy, již mladí uživatelé jazyka považují za příliš složitou. Nejproblematičtější je užívání interpunkce, zejména čárek. Jelikož je dopis syntakticky rozvolněný, nenáležitě použití interpunkce není vnímáno jako chybné.⁴⁷ „Celkově se zdá, že respekt k pravopisným pravidlům klesá od jevů lexikálního pravopisu přes morfologicky a syntakticky motivované psaní koncovkového *i/y*, *í/ý* až k interpunkci.“⁴⁸

Lexikum

Dopis je do velké míry kreativní dílo, na malé ploše se uskutečňuje pestrá jazyková hra. Slovní zásoba v dopise obsažená je proto důležitý zdroj pro pozorování lexikalizace nových slov. Už při zkoumání vzorku 200 dopisů bylo

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ (Jílková, 2017)

⁴⁷ (Hladká, 2006b)

⁴⁸ Tamtéž, s. 86-87.

ze všech příznakových lexémů zachyceno celých 10 %, která zůstala pominuta v příslušných slovnících,⁴⁹ nepočítáme-li do příznakového lexika hypokoristika. Jedná se především o slova obecněčeská, deminutiva, okazionalismy a slova zhrubělá. Z pohledu výzkumu jsou zajímavá především slova v jazyce ustálená, ale lexikograficky dosud nezpracovaná (např. foťák, mateřská, spolupacient).⁵⁰

Co se týče hypokoristik, ta silně dominují nad základními podobami jmen. To je způsobeno neformální povahou dopisu, ale do velké míry jistě i tím, že většina pisatelů i adresátů jsou ženy.⁵¹

Jazyková kreativita a humor

K projevům soukromé mezilidské konverzace neodmyslitelně patří humor. Pro projev mluvený i psaný je přirozený humor situační a jazykový. Pro přímý mezilidský kontakt pak je typický humor využívající možností gest a hlasu (např. napodobování třetí osoby). V případě dopisu je naopak možné využít prostředků, jež vyniknou pouze v psané podobě (především úmyslné chyby, které někdy vedou k záměrnému posunutí významu, fonetický zápis).

Zdeňka Hladká zmiňuje především následující způsoby, jak je v dopise (především mladých pisatelů) uplatňován humor: hra s vícevýznamovostí slov (časté jsou sexuální narážky), malapropismy,⁵² aktualizace zdvořilostních zvyklostí a frází typických pro dopis, okazionalismy, často s expresivní příznakovostí, intertextualita (především z oblasti pop kultury). Tvůrčí aktivita je výrazná v oblasti slovo tvorby (tvoření slov pomocí expresivních sufixů, neobvyklé negace, měnění vidu, kompozice aj.). Typická je ironie, hyperbola, parodie, vytváření kontrastu stavěním různých variet jazyka vedle sebe (výrazy knižní, zhrubělé, nářeční, hovorové, slangové, či typické pro dětskou mluvu). Specifickým

⁴⁹ (Hladká, 2010 s. 167), konkrétně ve *Slovníku spisovného jazyka českého, Slovníku spisovné češtiny* a obou dílech *Nových slov v češtině*.

⁵⁰ Tamtéž, s. 168.

⁵¹ (Machalová & kolektiv, 2013)

⁵² Malapropismus je slovo (zpravidla cizího původu) chybně použité z důvodu zvukové podobnosti se slovem, jehož použití by bylo v dané výpovědi náležité. (Joyce & kolektiv, 1991 s. 874)

nástrojem humoru se může stát cizí jazyk. Většina jazyků je spíše parodována a napodobována bez jejich faktické znalosti. Výrazněji se uplatňuje především angličtina. Často je využit její pravopis pro záznam českých slov, nebo naopak jsou anglická slova psána pomocí českých grafémů. Někdy je angličtina použita v celých větných úsecích a vzniká tak text makarónský.⁵³ *De facto* lze říct, že tak angličtina slouží jako další z mnohých variet jazyka (vedle výše zmíněných), jejichž střídání cíleně vytváří jazykovou pestrost.

Vliv cizích jazyků

Jak bylo právě řečeno, cizojazyčné vsuvky mohou být velice výrazné. Jde přitom téměř výlučně o angličtinu, se kterou se dnešní zejména mladí pisatelé dopisů setkávají nejběžněji. Pomineme-li dopisy psané z anebo do zahraničí, v nichž je cizojazyčnost způsobena vlivem prostředí či potřebou ztotožnění se, jedná se pravidla o způsob sebezprezentace. Užití angličtiny má ozvláštnit text, ale zároveň funguje jako způsob vymezení se vůči starší generaci, ovládající především ruštinu (zpravidla však na nižší úrovni). Dalo by se v jistém smyslu říci, že jde o slang mladé generace. Anglicismy fungují též ve funkci eufemismů či prostředků užitých k aktualizaci epistolárních klišé. Často jsou anglicismy módními slovy a běžné je i poangličťování vlastních jmen.⁵⁴ Je tedy patrné, že angličtina má silný vliv na komunikaci mladé generace. Ten je dán bezesporu především tím, že se jedná o první cizí jazyk, jenž se dnes ve škole vyučuje. Dále pak možnost cestovat, ale snad ještě více vlivem moderních technologií, anglofonními filmy počínaje, přes uživatelské příručky pokračuje a sociálními sítěmi konče.

Vliv moderních technologií

Od začátku milénia jsme svědky nebývalého rozvoje elektronické komunikace. Od pevné telefonní sítě a „zlatých stránek“ jsme se přesunuli do virtuální reality sociálních sítí, v nichž je okamžitá reakce brána jako samozřejmá a prodlení může

⁵³ (Hladká & kolektiv, 2005 s. 43-47)

⁵⁴ (Hladká, 2003)

být chápáno jako nezdvořilé. S každou službou umožňující rychlejší spojení klesá míra jazykové reflexe, komunikace se stává spontánnější.

Z psaných komunikátů je ručně psanému dopisu nejbližší jeho elektronická obdoba, e-mail. Byť se v dnešní době stává další aplikací chytrého telefonu a lze na něj tudíž reagovat obratem, stále je poměrně běžné, že „schránku elektronické pošty“ kontroluje uživatel nanejvýš jednou denně. Pisatel e-mailu neočekává okamžitou odpověď, a tudíž je běžné zachování epistolární etikety alespoň v rudimentální podobě (pozdrav a podpis). Přesto je v e-mailu patrný posun od psanosti k mluvenosti, přičemž míra tohoto posunu je dána věkem a vztahem k dané technologii (starší člověk bude daleko spíše členit text na odstavce, užívat zdvořilostních formulí, hlídat si pravopis a jazyk).⁵⁵ E-mail ale představuje především zrychlení komunikace, s nímž jsou spojeny časté překlepy a chyby obecně. Ty jsou dány rychlostí psaní, již by opětovné čtení brzdilo. Kontrola textu před odesláním je tak v privátní komunikaci často shledána zbytečnou.⁵⁶

Ještě specifičtější je komunikace pomocí služby SMS. Pro tu je určující omezení na 160 znaků, jež vede k výrazné kondenzaci textu a využívání abreviace (často tvůrčím způsobem). Cílem SMS je zpravidla monotematické sdělení, v němž je důraz kladen na rychlost a srozumitelnost, formální podoba textu hraje v soukromé komunikaci už zcela podružnou roli. E-mail a SMS sdílejí celou řadu shodných rysů, daných podobností a původem platforem, na nichž se nacházejí. Mezi tyto shody patří nedostupnost české diakritiky v době rozšíření, což vedlo k tomu, že mnohdy nebyla používána ani poté, co byla doplněna.⁵⁷ Motivací je opět rychlost sdělení, důraz na srozumitelnost, nikoli pečlivost a jazykovou správnost, v případě SMS i cena.⁵⁸ Nejvýraznějším specifikem elektronické komunikace v jakékoli podobě je omezení grafémů na možnosti klávesnice. Dnes

⁵⁵ (Müllerová, 2001)

⁵⁶ (Hladká & kolektiv, 2005 s. 59-68)

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Psaní s diakritikou zkrátí rozsah SMS z původních 160 na 70 znaků (T-Mobile).

lze tyto možnosti rozšířit ještě o sadu obrázků přednastavenou poskytovatelem dané služby (chatu, ale i SMS), přesto se jedná o soubor omezený. Tam, kde je v dopise signalizován emotivní příznak změnou podoby či barvy písma, podtržením, obtažením, obrázkem apod., nabízí klávesnice psaní textu velkými písmeny nebo násobení grafémů (často interpunkčních znamének a vokálů) stiskem či podržením jediné klávesy. Specifikem elektronické komunikace jsou emotikony, grafické znaky klávesnice evokující lidskou mimiku ve dvou základních emočních pólech: radost, smutek. Jedná se o úsporný a neformální způsob, jak dát najevo převládající emoci pisatele a pomoci adresátovi s dekódováním zprávy (často plní funkci eufemismu). Dnes jsou emotikony v komunikačních zařízeních přednastaveny jako specifické obrázkové znaky a jejich výběr je daleko širší.⁵⁹

Nástupcem SMS a e-mailů v soukromé korespondenci, či jak se dnes příznačně říká „konverzaci“, jsou sociální sítě. Základní komunikační model sdílí s SMS rychlost výměny zpráv a možnost simulovat mluvenou konverzaci, oproti SMS však uživatel není limitován rozsahem a co je zásadní, nemusí za službu platit. Sociální sítě se tak stávají platformou, na níž především mladí lidé „konverzuji“. Tato psaná konverzace je tak zpětným potvrzením toho, jak je forma osobní psané zprávy vnitřně spřízněná s jazykem mluveným. Vliv sociálních sítí na člověka je nepopíratelný především vzhledem k míře času, jenž je na nich dnes běžně tráven. Jazyk zpráv psaných na sociálních sítích je podřízen stejným záměrům jako v případě SMS: rychlosti a sdělnosti. Navíc ale absence jakýchkoli limitů (finančních, v počtu znaků) vede k daleko větší jazykové tvořivosti. Typický je pro sociální sítě, stejně jako pro mluvený projev mladých lidí, vysoký komunikační status angličtiny, která je dorozumívacím jazykem západního světa, a tedy způsobem, jak se přihlásit nejen k angloamerické kulturní oblasti, ale především k moderním trendům, jak vyjádřit orientovanost v aktuálním dění a otevřenost zahraničním vlivům. Cílem je dosažení jisté exkluzivity,

⁵⁹ (Hladká & kolektiv, 2005)

„zasvěcenosti“.⁶⁰ Nadužívání angličtiny se stává do jisté míry argotickým, na základě přirozenosti v jejím používání lze snadno rozpoznat, jaký je status daného mluvčího. Podobnou funkci (kromě funkce šetření času, která je na sociálních sítích ještě daleko naléhavější, než při psaní SMS⁶¹) plní i velké množství akronymů, výrazných projevů jazykové kreativity.

Vliv sociálních sítí především na životy mladých lidí je obrovský. SMS a e-mail se staly neoddělitelnou součástí naší komunikace. Posuny v komunikačních strategiích jsou v těchto médiích sice v řadě případů vynucené, ale vedou k postupným proměnám jejich používání jako celku. Je například pravděpodobné, že znemožnění dodržovat pravopisnou normu týkající se diakritiky v e-mailu vedla k postupné rezignaci na celou řadu dalších pravidel.⁶² Civilnost zpráv posílaných přes sociální sítě se stala *de facto* totožnou s neregulovaným mluveným slovem, v některých případech (nadužívání expresivních emotikonů) je dokonce předčila. V konečném důsledku je velmi pravděpodobné, že tyto změny zpětně ovlivnily podobu ručně psaného dopisu.

Jazykový vývoj v posledních třech dekadách

Rok 1989 byl pro vývoj české společnosti zlomový natolik, že došlo v mnoha ohledech k úplnému přepólování. Co bylo postihováno, stalo se žádoucím, co bylo vyzdvihováno, odstranilo se jako překonané. V kulturním prostředí, v němž zavládla svoboda slova, okamžitě zastaralo vše, co neslo příznak zavržené ideologie. Takto výrazná celospolečenská změna se nutně odrazila v jazyce. Došlo ke zcivilnění projevu a k otevření se jazykovému vlivu západu, zejména ze strany angličtiny. Takto nastavený trend se s odstupem času prokázal být trvalým. Prohlubuje se jen míra, jíž nás západní kulturní svět ovlivňuje. Stoupá počet Čechů obeznámených zejména s anglofonním prostředím (na což mají vliv

⁶⁰ (Vybíral, 2009 s. 155-156)

⁶¹ Naléhavost je zde chápána v tom smyslu, že uživatelé sociálních sítí na sebe reagují, často je tak třeba nejen rychle odpovědět, ale i dovysvětlit předchozí zprávu, než na ni protistrana stihne zareagovat.

⁶² (Hladká & kolektiv, 2005 s. 60)

faktory jako život, pobyt, stáž či alespoň dovolené v zahraničí, výuka angličtiny na školách, vliv moderních technologií, vliv kulturní a ekonomický), naše vazby na Západ jsou posíleny členstvím v EU a NATO, prozápadní orientace se stala prostředkem, jímž se mladá generace ostentativně vyrovnává s generací svých rodičů a dobou jejich mládí.

„Vznikají tak nové jazykové prostředky a hlavně komunikační styly, které bylo možné dříve nacházet spíše zřídka např. jen v soukromé korespondenci: jde o stylizaci mailových zpráv a chatových diskusí, o styl krátkých zpráv SMS, styl tzv. sociálních sítí a o nové rozhlasové stanice pro mladé aj. Jazykový styl těchto soukromých, polosoukromých (Facebook) i veřejných projevů je charakterizován smíšením spisovných a nespisovných prostředků, jazykovou hravostí, případnými neverbálními komunikačními prostředky obrazového typu, ale nezřídka i agresivitou a vulgaritami. [...] Svobodná společnost si také oblíbila nižší formy zábavy zejména televizní, takže tyto mluvní techniky mohly snadno vyvřít z hlouběji ukrytých návyků některých vrstev společnosti na povrch. Zvyšováním frekvence těchto výrazů často dochází k postupné desémantizaci některých vulgarismů a jistému ústupu jejich nepřijatelnosti.“⁶³

Je přirozené, že výrazné společenské změny se nejvýrazněji promítnou v rovině lexikální.⁶⁴ Lexémy spjaté s dřívější dobou získají příznak historizující, archaizující či ideologický. Zároveň se hlásí o slovo celá řada skutečností, které je třeba nově pojmenovat. V současné době, kdy se jedná především o pojmy související s technickým pokrokem, je nejběžnějším způsobem vzniku neologismů přejímání z cizích jazyků, potažmo téměř výhradně z angličtiny. Zejména s rozvojem sociálních sítí sílí status angličtiny jakožto komunikačního kódu. Pod vlivem mluvních vzorů tak zejména mladá generace používá anglicismy především za účelem sebe prezentace, jde o způsob jak se vyjádřit neotřeale, expresivně, moderně. Tato módní slova proto velice rychle vznikají a zanikají, přesto část

⁶³ (Uličný, 2018 s. 333)

⁶⁴ (Mleziva, 1996 s. 283)

z nich projevív značnou životaschopnost a zařadí se do běžné slovní zásoby s příznakem neologismu.⁶⁵

Demokratizační tendence

Demokratizace jazyka je obecná tendence činit jazyk jednodušším, přiblížit jej běžnému používání. Vyznačuje se pronikáním dříve nespisovných prvků do spisovného jazyka, tvořením jednodušších pojmenování (univerbizátů), využíváním profesionalismů a slangismů (např. v publicistice), vytvářením okazionalismů.⁶⁶

Jak bylo řečeno, vývojové tendence jsou obecně zajedno se směrem naznačeným na počátku devadesátých let, které spočívají především v oproštění se od ideologické minulosti. Dále pokračuje např. v psané publicistice tendence k civilnímu projevu sblížení se s mluveným textem.⁶⁷ Od devadesátých let v publicistice slábnou intelektualizační tendence ve prospěch znaků demokratizačních.⁶⁸ Zároveň sílí ve veřejném prostoru důraz na emocionalitu na úkor racionality, související mimo jiné s reklamními strategiemi, jež přinesl volný trh.⁶⁹ S reklamou je dnes neodmyslitelně spjato prostředí internetu a sociálních sítí, které se také vyznačují vysokou mírou emotionality. Jelikož toto prostředí představuje nejčastější zdroj zábavy a způsob trávení času dospívajících,⁷⁰ je nasnadě, že představuje silný vliv na formaci jejich jazykové kultury, přičemž v této roli nahrazuje literaturu a přímou mezilidskou interakci. Mluvními (a nejen mluvními) vzory se v prostředí sociálních sítí stávají vlogeri, youtubeři, influenceři. Tedy lidé vyjadřující své názory a sdílející své soukromí na sociálních sítích, jimž osobní charisma zajistilo velký počet sledujících. Role, kterou na sebe berou, se jim stává hlavní volnočasovou aktivitou, popřípadě částečným, nebo i hlavním zdrojem příjmů (prostřednictvím reklamy provázející jejich příspěvky).

⁶⁵ (Svobodová D., 2018)

⁶⁶ (Janovec, 2007 s. 61-62)

⁶⁷ (Schneidrová, 2014 s. 206)

⁶⁸ (Janovec, 2007 s. 59)

⁶⁹ Tamtéž, s. 206, 214-216, srov. též (Svobodová J., 2018).

⁷⁰ (Národní knihovna České republiky, 2017)

Už s ohledem na primární roli influencerů, je obsah jejich příspěvků převážně emotivního rázu a typické jsou pro ně hodnotící postoje. Důležité je budování role, a tedy osobitého idiolektu. Součástí stylizace je rychlost mluvy (často značná) nebo míra užívání anglicismů či různých okazionalismů. Především v audiovizuálním obsahu sociálních sítí se pak přirozeně promítají rysy typické pro mluvenost, jako je nedbalá výslovnost, v rovině syntaktické elipsa, anakolut, apoziopse, bezspoječné řazení vět, kontaminace. V rovině lexikální se objevují parazitické výrazy (nejčastěji *jakoby*, *prostě*, *vlastně*), slova expresivní i vulgární, ale i projevy jazykové kreativity. K vyjádření emotivnosti slouží výrazy obecněčeské nebo cizího původu (vedle angličtiny třeba i z němčiny či romštiny). Na rovině morfologické nacházíme obecněčeské koncovky a výrazné nadužívání demonstrativ.⁷¹

Lze tedy konstatovat, že sociální sítě, a prostředí internetu obecně, přispívají k demokratizaci jazyka.

Intelektualizační tendence

Antagonickou k demokratizační tendenci je tendence intelektualizační. Ta se vyznačuje úsilím o zpřesňování (demokratizační tendence naproti tomu často vede k vágnosti) a je typická pro odborný diskurz. Za projevy intelektualizace je možno označit multiverbizaci, vytváření termínů⁷² popř. jejich přenesení do jiného komunikačního prostředí (z vědy do publicistiky či do mluveného jazyka), vytváření nových abstrakt a obohacování konkrét o nové abstraktní významy, přejímání z cizích jazyků, využívání archaismů a poetismů.⁷³

⁷¹ (Chýlová, 2018)

⁷² Profesionalismy jsou sémanticky stabilní výrazy (nevedou ke vzniku synonym), které oproti termínům vykazují více transparentnosti, oproti slangismům absenci příznaku expresivity, aktualizace. Jsou projevem jazykové ekonomie a jedná se tak často o univerbizáty. Na rozdíl od termínů se nepovažují za spisovné, spíše za tendující ke spisovnosti. (Hoffmannová, 2018 s. 416) Právě rozdíl ve spisovnosti je to, co řadí užití slangismů a profesionalismů mezi projevy tendence demokratizační, zatímco užití termínů k projevům intelektualizačním.

⁷³ (Janovec, 2007 s. 59-60)

Demokratizační a intelektualizační tendence se uplatňují v jazyce zároveň, a působí tak jedna proti druhé. Politicko-sociální situace před rokem 1989 byla nakloněná spíše ve prospěch intelektualizační tendence. Dobová rétorika vyzývala k boji, vybízela k odpovědnosti, předepisovala jak co dělat a chápat, byla moralistní a snažila se budit zdání autority. Společnost byla prezentována jako uvědomělá a pokroková. Proto bylo v oficiální komunikační sféře typické nadužívání termínů, zdánlivě vědecký přístup, přehnaná vážnost. Dnes jsou znatelnější vlivy demokratizační. V obchodní i politické sféře je důležité působit srozumitelně a důvěryhodně, „lidově“. Politik i obchodník se snaží prodat, proto je jejich komunikace ve veřejném prostoru pokud možno oproštěna od prostředků složitých, nezajímavých, vzdálených „žitému světu“.

Typologický vývoj češtiny

V češtině, ať už psané či mluvené, sílí tendence k deflektivizaci. Největší vliv na ni mají analytický a o něco méně aglutinační jazykový typ. Tendence k analytičnosti se projevují neskloňováním přejatých slov a zkratek, nepřechylováním ženských jmen a s nimi spojených apelativ, u jmen sílí akuzativní tvary na úkor nominativních (*je tam spousta lidí > spoustu*), genitivních (*podala mu vody > vodu*), dativních (*učit se něčemu > něco*), lokálových (*na jedné straně, na druhé straně > na jednu stranu, na druhou stranu*).⁷⁴ Skloňování číslovek se zjednodušuje (*o sedmi stech > o sedmi seti*), posesivní adjektivum je v mluvené češtině v Čechách a částečně i na Moravě nahrazováno genitivem (*Klárčina maminka > maminka Klárky*), v mluvené češtině se objevuje i préteritální konstrukce s obligátně vyjadřovaným subjektem typu *já o tom nevěděla, my tudy nešli*. U plnovýznamových sloves se vliv analytického typu uplatňuje tam, kde je nejasný vid (*budeme se soustředit, on se nebude účastnit*).

Příklon k aglutinačnímu typu je patrný z produktivní kompozice. A to u adjektiv (*dechberoucí*), ale nejen u nich, pomocí prefixoidů, sufixoidů a abreviačně-

⁷⁴ První a čtvrtý příklad jsou přejaty z Uličného (2018), stejně jako příklady, jež budou následovat, druhý a třetí příklad jsou přejaty z Věry Dvořák(2017).

kompozičních postupů (*euroobčan, prvorodička, T-profil, U-železo*). S příklonem k aglutinaci souvisí také potlačování introflexe (*bez kněží > knězů, ke křtu > křestu*). To je patrné též u adjektiv typu *Petřin výkon*, která jsou nahrazována strukturou s genitivem typu *výkon Petry*. Genitivní tvar totiž zůstává stabilní, na rozdíl od adjektivního, jenž je třeba dále skloňovat, přičemž dochází k alternacím morfonémů (*Petrův/Petřin*).⁷⁵

Shrnutí teoretické části

Osobní dopis je psaný text specifický svým příklonem k mluvenosti. Zásadní je pro něj adresnost a dialogičnost. Funkce dopisu je především kontaktová. To vede pisatele k ustálené kompozici, která mu pomáhá uchopit do slov těžko formulovatelné sdělení o důležitosti vzájemného kontaktu s adresátem. Samotný obsah dopisu nebývá zpravidla tak důležitý, závisí čistě na pisatelově volbě témat a stylu, což vede k tomu, že definovat epistolární styl je velice obtížné (a to pomíjíme jiné formy dopisu než čistě osobní) a někteří badatelé se k jeho vymezení stavějí skepticky.⁷⁶

Soukromý dopis prošel za posledních sto let řadou vývojových změn. Ještě ve dvacátých letech dvacátého století nacházíme v dopisech ustrnulá klišé, tedy obligátní afektovaná vyjádření úcty zejména v úvodních a závěrečných pasážích, která jsou často v rozporu s jazykem, jímž je psán samotný obsah dopisu – u pisatelů málo píšících se tak dostávají do blízkého sousedství věty archaické syntaxí i lexikem a věty psané běžně mluveným jazykem, tedy často v nářečí. V průběhu 20. století dochází k nivelizaci rozdílů, k celkovému zcivilnění dopisu a k posunu jeho stylistického ladění více ke stylu mluvenému. Poté, co se rozšířily i jiné formy komunikace na dálku (zejména mobilní telefony), pozbylo dopisování ještě více důležitosti pro předání informace a stalo se pouhou kratochvílí. Způsobem, jak udělat radost, typickým zejména pro mladé pisatele. Forma

⁷⁵ (Uličný, 2018)

⁷⁶ (Hoffmannová, 2013 s. 153)

dopisu je předmětem hry, v níž se uplatňují nejrůznější společenské a kulturní vlivy.

I v dnešních dopisech je patrný rozdíl v tom, jak píšou dopisy muži (spíše věcně, strukturovaně) a ženy (emotivněji, méně spisovně). Rozdíly přetrvávají i na základě věku a vzdělání (čím starší a vzdělanější pisatel, tím vyšší úroveň dopisu). Dokonce i teritoriální příslušnost je patrná (zejména v míře užití obecněčeských výrazů na rovině hláskoslovné). Důležitý je vliv angličtiny, která plní často funkci sebeprezentační. Stejně jako podobu dopisu ovlivnilo rozšíření telefonu, lze očekávat, že jej ovlivní i rozšíření mladších komunikačních technologií, zejména internetu a sociálních sítí. Komunikace těmito prostředky má svá specifika (rychlost, více pravopisných chyb, nadužívání zkratek, absence či alespoň potlačení epistolární etikety, specifické možnosti technologií, jako je řetězení znaků nebo užívání emotikon), z nichž některá budou mít pravděpodobně zpětně vliv i na podobu dopisu.

Zřetelný vývoj zaznamenal dopis zejména ve své rozšířenosti. Zatímco před sto lety šlo o běžný způsob komunikace, dnes mizí i dopisování „pro zábavu“. Osobní dopis se pod tlakem moderních technologií zdá být příliš složitým, těžkopádným, pomalým a drahým. Stáváme se tak svědky mizení jedné z nejstarších forem psaného textu.

PRAKTICKÁ ČÁST

Předpokládaný vývoj osobní korespondence

Styl

Co se týče stylu osobního dopisu, je namíste předpokládat jeho (ne snad příliš výraznou) proměnu, způsobenou už tím, že dopis jakožto celospolečenský fenomén se vytrácí. Např. metatextová vyjádření je možné očekávat častěji, dokonce téměř vždy. Nejedná-li se o pravidelnou korespondenci (dnes už vzácnou), je namíste adresátovi vysvětlit, jaké jsou pisatelovy intence, pro něž zvolil tak neobvyklý způsob komunikace.

Dominantní stylové ladění dopisu zůstává předmětem volby. Jelikož se demokratizace (nejen) jazyka stala důležitou celospolečenskou hodnotou (jak lze soudit např. z často cíleně neformálního vystupování mnohých politiků, především na sociálních sítích), je na místě očekávat projevy této tendence i v osobní korespondenci. Blízkost neformálnímu rozhovoru a jazyková hra jsou už delší dobu s dopisem spjaty a tato tendence dnes získává oporu v tom, že se v případě dopisu nejedná pouze o psaní textu, ale o vytváření hmotného objektu, což v době fascinace virtuálním prostředím přestalo být samozřejmostí.

Dnes běžně probíhá soukromá výměna zpráv na témž monitoru, na kterém čteme noviny, trávíme volný čas a pracujeme. Text pracovního i osobního e-mailu je navíc odosobněn tím, že text obou bude vypadat velice podobně, ne-li stejně (forma písma, jeho tvar, barva, velikost, rozložení na stránce apod. jsou limitovány možnostmi programu). Dopis je naproti tomu jednota hmotného objektu a myšlenky, již tento objekt sděluje. Sdělení obsažená v dopise a emoce, které vyvolává, je možné spojit s konkrétním předmětem. Přitom do „objektovosti“ dopisu můžeme započít i podobu textu. Koneckonců, jde o stopu skutečného inkoustu, vytvořenou reálnou rukou pisatele. A ten vyjadřuje své intence volbou ne pouze slov, ale i způsobu, jak tato slova napsat.⁷⁷ Sdělení

⁷⁷ Zde opět hrají roli emoce. Podoba písma (a dopisu vůbec) může mnohé prozradit o aktuálním rozpoložení a povaze pisatele, jakož i o jeho vztahu k adresátovi. Snad ještě důležitější je však

čtenář nedekóduje pouze z obsahu textu, ale celkové podoby dopisu, již vnímá, na rozdíl od virtuálního světa, pomocí vícera smyslů (zraku, hmatu, čichu). Tedy: jak se psaný dopis stává vedle elektronické komunikace exkluzivním, více než kdy dřív se jeho psaní přibližuje projevu uměleckému. „Chuť tvořit“, stylizovat dopis, se tak snadněji promítne i do výstavby samotného textu. Konkrétní podoba této stylizace pak už může být různá.

Není ambicí této práce pokusit se o nové vymezení epistolárního stylu. Přesto současné formy nepřímé komunikace, odbývající se v elektronickém prostředí, staví dopis do nových souvislostí. Navzdory pochopitelným výhradám, vznášeným proti samotnému vymezení epistolárního stylu,⁷⁸ se lze opřít při uchopování osobního dopisu o jisté konstanty. Mezi ty patří na prvním místě psanost. Dále pak reálná existence dopisu, jakožto hmotného artefaktu, podílejícího se na výsledném sdělení, kterou je nutno oproti dřívějším dobám zdůraznit.⁷⁹ Konečně je to intimita. Tedy privátnost vztahu mezi pisatelem a adresátem.⁸⁰ Dokonce by bylo lze říci, že základním projevem této intimity je už volba dopisu jakožto komunikační platformy. Dopis je cenný jednak pro námahu, kterou stojí jeho vytvoření, jednak pro kontakt s pisatelem (skrže ony smyslové vjemy). Je možné v podstatě konstatovat, že nevýhody dopisu jsou zároveň příčinou jeho výlučnosti (ostatně dopis, právě pro čas, který je jeho formulaci věnován, více než jiné druhy komunikace odráží realitu vztahu komunikačních aktérů, a to i v rovině jazyka, projevy jazykové invence).⁸¹ Intimita, která je tak vytvořena, nemusí být nutně interpersonální, může se

to, že písmo dopisu představuje konkrétní stopu autora, vždyť písmo je téměř stejně unikátní jako otisk prstu.

⁷⁸ Tyto výhrady se zakládají především na stylistické rozvolněnosti osobního dopisu.

⁷⁹ Jak předjímá (Macurová, 2003).

⁸⁰ Je běžné počítat s tím, že adresát dopis ukáže nejbližším nebo zainteresovaným osobám, ale oproti dobám dřívějším se nelze domnívat, že by se obsah soukromého dopisu stal věcí všeobecně známou. Intimita je zmíněna nejen proto, že v dopisní komunikaci hraje roli soukromí (to je předpokládáno i v jiných formách komunikace), ale také pro exkluzivitu vztahu mezi aktéry komunikace, dnes typickou zvláště pro dopis.

⁸¹ E-mail je oproti dopisu strožejší (Hladká, 2010 s. 167).

vztahovat k pisatelovu vlastnímu budoucímu já.⁸² V tomto ohledu má osobní dopis velice blízko též k osobnímu deníku. Rozdíl zůstává v tom, že psát deník je jednodušší. Stojí to méně peněz i času. Oproti psaní dopisu, které předpokládá konkrétní intenci, je psaní deníku spíše věcí návyku. A konečně, elektronická alternativa deníku není o tolik výhodnější jako v případě dopisu. Naopak, roli hraje strach ze zcizení či nechtěného smazání, a samozřejmě i ztráta intimity, poskytované deníkem v papírové podobě.

Jazyk

Vezmeme-li v potaz spřízněnosti se stylem konverzačním, čekali bychom v jazyce dopisu zejména vlivy tendence demokratizační. To by obecně znamenalo přizpůsobení jazyka dopisu prostředí, v němž se dnes běžně tvoří soukromé komunikáty, tj. e-mailu či krátké zprávě, typické pro chat. Tento vliv by se měl zjednodušeně řečeno projevit tendencí šetřit čas: využívání zkratk a módních akronymů, psaní bez diakritiky, menší úhlednost písma (potřeba zrychlit dlouho trvající akt psaní), využívání (tj. ruční psaní) tzv. „smajlíků“, emotikonů, na jejichž sémantickou výpomoc jsou uživatelé sociálních sítí zvyklí. Vedle projevů jazykové ekonomie se jedná i o projevy jazykové hry, která dodává dopisu neformální charakter, zvyšuje jeho čtenářskou atraktivitu a je v neposlední řadě způsobem autorovy sebe prezentace. Mezi konkrétní projevy bude patřit využívání cizích jazyků, zejména přejímek a módních slov anglického původu, mísení jazykových variet a různé způsoby záměrné deformace jazyka, jako jsou úmyslné chyby, malapropismy, vytváření okazionalismů záměrně co nejbizarnějšími slovo tvornými postupy. Důvodem pro šíření této tendence by byl především záměr působit moderně (zásah vlivů formujících pisatele) nebo se přiblížit komunikačním zvyklostem adresáta (zásah vlivů působících na příjemce).

Přes to, jaké jsou současné trendy v komunikačních strategiích, je možné, že vliv intelektualizační tendence na dopis bude větší, než v minulých desetiletích. Dopis

⁸² Ze svého okolí znám několik případů, kdy někdo napsal dopis sám sobě s tím, že jej otevře např. za deset let. O míře rozšíření této praktiky mi však není nic známo.

se stal na sklonku dvacátého století volnočasovou kratochvílí mládeže, což značně přispělo k jeho zcivilnění. S trochou nadsázky je možné říci, že dnešní mládež přesunula své volnočasové aktivity z větší části do kyberprostoru. To může mít zajímavý dopad. Jelikož růst sítě sociálních vztahů v online prostoru je u mladých lidí nepřímo úměrný míře jejich mezilidských vazeb mimo něj,⁸³ je možné usuzovat, že udržování vztahů s přáteli v „reálném“ světě pomocí „reálného“ komunikátu, tedy dopisu, bude častější u těch mladých lidí,⁸⁴ jejichž těžiště sociálního života se nachází tzv. „off-line“.

Mizení dopisu je možné bez větších komplikací spojit s rozšířením nových komunikačních technologií. Mezilidský kontakt, jehož zprostředkování či udržení představuje hlavní poslání dopisu, je najednou snáze dosažitelný jinými způsoby. E-mail, SMS a sociální sítě se prokázaly být funkčnější. Ovšem jen v jistém smyslu. Bylo zmíněno, že rozdíly ve spisovnosti mezi staršími a vzdělanějšími pisateli dopisů oproti mladším a méně vzdělaným není dán vyšší znalostí jazyka, ale odlišným hodnocením psaného textu.⁸⁵ Považuji za pravděpodobné, že lidé, kteří píšou dopisy dnes, nejen cítí potřebu být v kontaktu s druhou osobou, ale uvědomují si i rozdíly v míře tohoto kontaktu, v závislosti na použitých komunikačních prostředcích.⁸⁶ Dopis zprostředkuje vzájemnou blízkost způsobem, jehož digitální technologie nejsou schopny. Řeč je o tom, co bylo výše označeno jako „intimita“.

Pokud by se dopis v dnešních dnech stával více než dříve prostředkem, jak vyjádřit nejen existenci vzájemného vztahu, ale i jeho důležitost, bylo by přirozené očekávat vyšší vliv intelektualizační tendence. Tedy především častější využití spisovného jazyka, respektování epistolární etikety, využití poetismů, archaismů či abstrakt. Tyto tendence v dopise by byly (stejně jako dopis sám)

⁸³ (Pea & kolektiv, 2012)

⁸⁴ O mladých lidech je řeč už proto, že v posledních desetiletích jsou nejčastějšími aktéry korespondenční komunikace. Pokud se tedy chování nastupující generace pod vlivem moderních technologií mění, pravděpodobně tím bude ovlivněna i podoba dopisu.

⁸⁵ V kapitole Vliv věku a pohlaví.

⁸⁶ V tomto případě nehraje roli ani tak vzdělání či věk, ale spíše sociální inteligence, jejíž míra je přímo ovlivněna tím, jak moc používáme sociální sítě, viz (Pea & kolektiv, 2012).

vymezením se vůči všeobecnému trendu, jenž neznamena pouze civilní a uvolněný projev, ale i větší plytkost komunikace. Zároveň by šlo po stránce stylistické o přiblížení se stylu uměleckému.

Je pravděpodobné, že demokratizační i intelektualizační tendence budou v dopisních textech přítomny a budou se prolínat (jak se ostatně děje i jinde, někdy dokonce v rámci téhož slova).⁸⁷ Ku příkladu u obou tendencí trvá předpoklad, že budou sloužit kreativnímu nakládání s lexikem (např. záměrné zkomoleniny, ale i poetismy). Podobně může být znakem obou tendencí využití angličtiny.

Analýza vzorku osobní korespondence

Použité prameny

Analýza byla provedena na vzorku osobní korespondence, sesbírané autorem této práce. Jedná se o 122 dopisů od 62 pisatelů, které byly napsány ve sledovaném období (mezi lety 1995 a 2020), se zvláštním přihlédnutím k aktuální podobě korespondence. Z celkového počtu sesbíraných dopisů jich 56 bylo napsáno v letech 2018–2020. Ostatní roky jsou zastoupeny v průměru třemi dopisy. Někteří pisatelé píšou dopisy častěji a více adresátům než jiní, z poskytnutých pramenů bylo do zkoumaného vzorku zahrnuto však nejvýše 5 dopisů od jednoho autora.

Dvě třetiny zkoumaných dopisů jsou psány ženami, počet pisatelů, kteří píšou intenzivně, je mezi muži a ženami vyrovnaný. Věk pisatele byl stanoven minimálně na 15 let. Ve sledovaném vzorku bylo 67 dopisů napsáno pisateli do 30 let a 52 dopisů staršími (u třech dopisů se stáří autora nepodařilo zjistit). Co se týče vzdělání pisatelů, bylo dohledatelné (ať už na základě informací poskytnutých dárce, či na základě informací obsažených v dopisech) pouze u poloviny korespondenčních vzorků, data tudíž nejsou vypovídající. Dopisy, u nichž bylo známo vzdělání autora, byly psány z jedné čtvrtiny absolventy VŠ.

⁸⁷ (Janovec, 2007 s. 63)

Co se týče vztahu pisatele k adresátovi, ve většině případů (okolo sta z celkového počtu, přesné číslo není možno říci, protože se nejedná o kvantifikovatelnou veličinu) lze soudit, že vztah pisatele k adresátovi vykazuje známky výlučnosti, exkluzivity. 90 dopisů bylo přátelských, 19 rodinných (babička píše vnučce, neteř tetě, nebo sestřenice sestřenicí) a 13 partnerských.⁸⁸

Pro úplnost je třeba dodat, že s tím, jak ubývá ručně psaných dopisů, zvyšuje se procentuální zastoupení dopisů psaných ve výlučných situacích (stav citové nouze, potřeby bilancování, dopisy z vězení apod.).⁸⁹ V našem vzorku se vyskytlo několik dopisů z/do vězení, především ale větší množství dopisů psaných z/do kláštera (asi čtvrtina všech dopisů), na což je třeba brát ohled při vyhodnocování výsledků analýzy.

Výsledky analýzy

Výzkum se soustředil pouze na formální podobu dopisu, obsahová stránka byla ponechána stranou. Zaměřil jsem se především na podobu epistolární etikety a na jazykové jevy, na jejichž základě by bylo možné říci, zda v daném dopise převažují demokratizační či intelektualizační tendence (dále pro větší přehlednost textu pouze *D-tendence* a *I-tendence*). Ukázalo se, že vzorek korespondence lze rozdělit na čtyři skupiny podle toho, jaký styl psaní je pro daný dopis dominantní.

Dopisy stylisticky nevyhraněné

První skupinou, čítající 23 ze 122, jsou dopisy, v nichž nepřevládla ani *D-tendence*, ani *I-tendence*. Tyto dopisy nevykazují vyšší míru příznakového lexika, a co se týče epistolární etikety, vyskytují se v nich ve vyrovnaném poměru všechny běžné varianty. V úvodu dopisu byly typy oslovení *Ahoj Karle* a *Milý Karle* stejně časté. Je-li dopis uvozen pozdravem, jedná se téměř výlučně právě o pozdrav *ahoj*. Jméno může být jak v základní variantě, tak v podobě

⁸⁸ Vztahy partnerské jsou výsostně intimní a rodinné svazky zase trvalé (v porovnání s přátelskými vztahy), což je jistě důležitý důvod, proč bylo těchto dopisů propůjčeno k výzkumu o tolik méně.

⁸⁹ (Mocná, a další, 2004 s. 349)

hypokoristika. Datace je u těchto dopisů přítomná téměř vždy (ve 20 případech), lokalizace méně často (ve 14 případech). Postskriptum se vyskytlo třikrát, což jen potvrzuje záměrnou bezpříznakovost těchto dopisů. (Postskriptum přinejmenším narušuje strukturu dopisu, jak po stránce grafické, tak po stránce obsahové.) I poslední sledované kritérium, tedy věk, je v rovnováze. 12 dopisů má pisatele mladší 30 let, 11 starší.

Dopisy, v nichž se mísí demokratizační i intelektualizační tendence

Do této malé skupiny (7 ze 122 vzorků) spadají ty dopisy, v nichž se výrazným způsobem prolínají obě hlavní stylistické tendence. Pro malý počet dopisů je prakticky nemožné tuto skupinu pevně vymezit, přesto lze přinejmenším popsat trendy, na jejichž základě byly dané listy zařazeny do této kategorie. Oslovení má v 6 ze 7 případů podobu typu *Milý Karle*, ve třech případech se v úvodu či závěru vyskytl pozdrav s archaickým příznakem („má rozkošná ženo“, „objímám Tě a líbám“). Jméno v oslovení má zpravidla podobu hypokoristika. Datace se vyskytla ve všech případech, lokalizace v šesti a postskriptum ve dvou.

Příznaky související s D-tendencí či s I-tendencí se vyskytují rovnoměrně. Mezi rysy demokratizační můžeme zařadit užití obecné češtiny (tj. úžení *é>í* a monoftongizace *ý>ej*),⁹⁰ aktualizaci epistolární etikety („můj nejkrásnější pane“), užití angličtiny za účelem sebe prezentace či poangličtění jména. Dále užití emotikonů, akronymů, zkratek, kapitálek a řetězení znaků. Tyto jevy, s výjimkou emotikonů, nemusejí být způsobeny vlivem elektronické komunikace, zejména zvýraznění konkrétní informace pomocí kapitálek či řetězení znaků (nejčastěji vykřičníků) je pozorováno i v korespondenci starší.

Mezi projevy I-tendence patří využití citací, termínů, lexikálních a především morfologických a syntaktických archaismů („co mi přijde na mysl a co se mi líbí“).

3 dopisy jsou napsány autory staršími, 4 mladšími.

⁹⁰ Ve sledovaných případech se jedná výhradně o užití obecné češtiny v kontextech, v nichž je pociťována jako příznaková. Totéž platí i v dalších kapitolách. Jiné užití obecné češtiny se nevyskytuje, protože pisatelé vybraného vzorku dopisů pocházejí ve většině případů z Moravy.

Tyto dopisy tvoří pouze okrajovou skupinu, jejíž rozsah je na základě tak malého vzorku dopisů těžko odhadnutelný, 5 ze 7 dopisů jsou však mladší roku 2015 (a až na jednu výjimku jsou psány autory do 30 let). Je tudíž možné, že tento typ bude v budoucnu sílit (snad spíše poměrově, než v absolutních číslech). Důvodem by mohla být úmyslná stylizace zejména mladých pisatelů, kteří vnímají dopis jako artefakt dob minulých, čemuž se snaží přizpůsobit i svůj styl. Zároveň jsou však již plně asimilováni na moderní komunikační platformy, a nevnímají tuto skutečnost jako nežádoucí, tudíž se analogický způsob komunikace promítá i v jejich dopisech a mísí se s projevy I-tendence.

Dopisy s převládající demokratizační tendencí

Tyto dopisy představují druhou nejpočetnější skupinu ve sledovaném vzorku (31 ze 122 dopisů). Pro tyto dopisy je typická vyšší míra uvolněnosti a blízkost konverzačnímu stylu. S tímto civilním laděním koresponduje fakt, že v polovině dopisů z této skupiny bylo zaznamenáno větší množství pravopisných chyb. Pisatelé jsou zpravidla mladší (ve třech čtvrtinách vzorku).

Epistolární etiketa je v polovině dopisů bez příznaku. Ve třetině vzorku je však neformálnost, zejména v závěru dopisu, tak výrazná, že v některých případech není jisté, je-li stále možno mluvit o „etiketě“ („už nevím co psát tak čau“). Začátek dopisu je téměř výhradně typu *Ahoj Karle*, s pozdravem *ahoj* a jménem v podobě hypokoristika, obojí ve dvou třetinách z celkového počtu. Datace v nadpoloviční většině případů není přítomna, lokalizace chybí ve dvou třetinách dopisů. Zato se v polovině dopisů z této skupiny objevilo postskriptum. Důvod může být podobný tomu, kvůli němuž v dopisech bezpříznakových chybí. Jedná se o prvek narušující obsahovou jednotu listu. Skýtá tak jistý tvůrčí potenciál („P.S. Chceš okrádat naše pošty? Tak vystřihni tuto známku, umyj ji a smyje se Ti razítko.“). Zároveň se jedná o jediný prvek typický primárně pro dopis, a tak může být pro pisatele lákavé jej využít.

Mezi nejvýraznější prvky D-tendence patří využití obecné češtiny, jež se v ostatních skupinách dopisů téměř nevyskytovalo. Obecněčeské varianty slov

jsou spojeny s příznakem intenzifikačním či expresivním, čemuž odpovídá i užití lexikum („hnusnej pes“; „ono to zas tak nebude jednoduchý“). Anglicismy se ve sledovaném vzorku vyskytovaly, přesto jich bylo oproti očekávání poměrně málo (jedná se zejména o poangličťování osobních jmen a o projev sebe prezentace). Výrazné je užití řetězených znaků (téměř vždy vykřičníků) a kapitálek, obojí opět s intenzifikační funkcí, oba jevy se vyskytují v polovině dopisů. S emotivností souvisí též lexikum vulgární, které se objevuje pouze v této skupině (ve 3 případech). Vyskytují se též projevy typické pro elektronickou komunikaci: akronyma, emotikony a psaní bez diakritiky, vše ve velmi malé míře (ve 2-4 případech), což bude vysvětleno později. Typickým prostředkem uvolněné komunikace je humor. Ten se nejčastěji projevuje v rovině obsahové. Na pomezí mezi obsahem a formou dopisu je humor vyjádřený pomocí nadsázky či ironie. Ten je nejčastější v této skupině (11 z celkem 21 výskytů). Mezi projevy humoru na rovině jazykové se ojediněle objevilo střídání kódů a aktualizace epistolární etikety.

Dopisy s převládající intelektualizační tendencí

Tato skupina je největší, čítá 61 dopisů. Autoři mají nejvyšší věkový průměr. Pisatelů starších 30 let v této skupině bylo jako v jediné mírně nadpočet oproti pisatelům mladším. Zároveň je důležité zdůraznit, že do této skupiny spadá také většina dopisů poskytnutých řeholníky. Byť jde o listy mezi osobami blízkými, téma dopisu a prostředí, do něž je zasílán, může vést pisatele k intelektualizaci jazyka, jenž používá k psaní. Vzorek dopisů z klášterů byl zařazen proto, že, byť se s těmito dopisy při vymezení stylu osobní korespondence dosud nepočítalo, jejich procentuální zastoupení v souhrnu veškeré soukromé korespondence stoupá (úměrně tomu, jak klesají její stavy obecně). Dopis zůstává často jediným způsobem, jak se s danou osobou spojit. Důsledkem toho je, že tento specifický druh soukromé korespondence ve větší míře případů tenduje k pravidelné výměně dopisů. Obdobná situace nastává u dopisů z/do vězení. Také těch bude dnes poměrově víc, než dříve, a budou psány spíše pravidelně. Lze však

předpokládat, že poměrově v nich bude častěji převládat D-tendence. Tyto dopisy ovšem v této práci zcela pominu pro nedostatek materiálu.

Platí, že tendence, které dopisy s převažující I-tendencí vykazují, nejsou zařazeným vzorkem dopisů řeholníků vyvolány, nýbrž zvýrazněny.

V úvodu dopisu je upřednostňován typ *Milý Karle*, hypokoristika jsou i zde častější, než základní podoba jmen. Etiketa je ve dvou třetinách případů neutrální, v jedné třetině případů má však příznak archaismu. Do těchto případů byly započítány i oslovení „drahý“ či „drahá“, nevyskytující se v jiných skupinách. Ojediněle se objevily i ustrnulé epistolární formule („předem mého dopisu“), přičemž nenesly aktualizační příznak. Datace se vyskytovala ve 47 z 61 případů, lokalizace v 31. Postskriptum se objevilo dvanáctkrát. Ze 122 sledovaných dopisů bylo nalezeno průměrně v každém čtvrtém, což svědčí o jeho velké oblibě. Z výrazů jazykového humoru je možné zmínit opět ironii, ale i ojedinělou hru s vícevýznamovostí slov. Pokud se vyskytlo užití angličtiny, šlo nejčastěji o případ, kdy pisatel hledal výstižné slovo, jež nenacházel v češtině („Pranic Healing“).

Všechny sledované projevy I-tendence jsou v této skupině významně zastoupeny. V závorkách uvádím počet výskytů daného jevu v tomto typu dopisu oproti výskytům ve všech 122 dopisech. Jedná se o citace, nejčastěji básnických a písňových textů (16 z 20), poetismy (10 z 10), termíny a profesionalismy (18 z 21), lexikální archaismy (22 z 23), morfologické a syntaktické archaismy (35 ze 41). Mezi poetismy byla zařazena slova jako *břímě* či *kročeje*. Mezi termíny a profesionalismy např. *exercicie*, ale i slova s příznakem odbornosti v kontextech, v nichž tento příznak působil nepatříčně, tj. především při plánování volného času: „nemám na to *finance*“, „*kontaktovat* Tě plánuji ...“.

Jako prostředek zdůraznění se u dopisů této skupiny často využívá psaní kapitálkami a násobení vykřičníků v poměru tři ku jedné. U dopisů s D-tendencí je poměr přesně opačný. Lze to chápat tak, že psaní velkých písmen má primárně funkci zvýraznění důležitého slova, kdežto řetězení vykřičníků nese spíše emotivní příznak.

Překvapivá byla míra užití emotikonů. Z 33 všech dopisů, které obsahovaly tzv. „smajlíky“, spadá 22 do této skupiny. To lze však vysvětlit tím, že zatímco průměrný rok napsání dopisů s převažující D-tendencí je v tomto vzorku 2004, u dopisů s I-tendencí je to rok 2015. Prvně zmíněná skupina tak byla pod daleko menším vlivem elektronické komunikace, což je zároveň vysvětlením pro výše zmíněný nízký počet akronymů a psaní bez diakritiky u dopisů s D-tendencí.

Porovnání vlastní analýzy s Korpusem soukromé korespondence

Korpus soukromé korespondence *KSK-dopisy* obsahuje listy napsané mezi lety 1990 a 2004. Toto období se tedy částečně překrývá s tím, jež zkoumá tato práce. Byť těžiště mého zájmu představuje především podoba dnešních dopisů, čemuž odpovídá i jejich poměrové zastoupení, přesto je tento částečný překryv užitečný pro zachování návaznosti při sledování vývoje některých jevů. Korpus mapuje dobu, ve které demokratizace jazyka byla tendencí celospolečenskou. Výchozím předpokladem tedy je, že výběr dopisů z korpusu se bude blížit nejvíce dopisům s D-tendencí (ze vzorku předloženého v této práci, pro přehlednost dále označovaného jako *vzorek JSSK*). Pro toto srovnání byl vybrán vzorek 60 náhodných dopisů tak, aby vždy 20 z nich spadalo do jednoho ze tří pětiletých období, která korpus pokrývá (pro přehlednost dále pouze *vzorek KSK*).⁹¹

Co se epistolární etikety týče, v dopisech vzorku JSSK s převažující D-tendencí je asi v polovině případů úvod listu neutrální, v třetině případů výrazně neformální. Ve vzorku KSK bylo neutrálních 24 dopisů z 60 a výrazněji neformálních 16. Dopisů obou skupin tedy bylo poměrově méně, jejich vzájemný poměr však zůstal obdobný. Úbytek je dán tím, že ve vzorku KSK byla výrazná skupina dopisů, v nichž dochází k aktualizaci pozdravů („Nazdar prde!“; „Zdravstvuj!“; „Čágo

⁹¹ Analýza byla provedena na fotokopiích dopisů. Tyto fotokopie jsou na CD-ROM č. 2 přiloženy k práci (Hladká & kolektiv, 2005).

Evule!⁹²⁾ Tento typ je ve třech sledovaných obdobích vzorku KSK zastoupen s mírně klesavou tendencí.⁹³ Ve vzorku JSSK se tento typ téměř nevyskytuje.

Ve 4 případech byly ve vzorku KSK zastoupeny dopisy s úvodem či závěrem nesoucím příznak archaičnosti („loučí se s Tebou“; „Drazí rodiče a drahá , nejmilejší sestřičko !“⁹⁴). V dopisech s převažující D-tendencí vzorku JSSK (kterých je ale oproti vzorku KSK dvakrát méně) byl takový případ zaznamenán jeden, přičemž nešlo o příznak silný.

Úvod dopisu může mít buďto typologickou podobu *Ahoj Karle*, či *Milý Karle*. V případě analýzy korpusové korespondence tyto typy zastupují pouze velice široké skupiny dopisů uvozených buďto pozdravem, anebo oslovením. Konkrétní podoba tohoto úvodu je pak často kreativní. Vzorek JSSK se daleko více blíží oné typologické podobě, povětšinou s pouhou alternací *ahoj/ahojky/čau*, nebo *milý/drahý*. Vzorek KSK obsahuje téměř výlučně typ *Ahoj Karle*. Typ *Milý Karle* je v pětiletých obdobích zastoupen postupně dvakrát, třikrát a čtyřikrát, z čehož v tak malém vzorku nelze vyvozovat závěry. Přesto to odpovídá očekáváním o nepatrném nárůstu I-tendence směrem k současnosti.

Ve vzorku KSK byla datace přítomna téměř ve třech čtvrtinách vzorku, dvakrát častěji, než lokace. Tak časté užití datace je překvapivé, blíží se dokonce dopisům s převážně I-tendencí ze vzorku JSSK.⁹⁵ Postsriptum se vyskytuje poměrově

⁹² Citace pocházejí z dopisů s čísly 9, 58 a 978.

⁹³ V prvním období šestkrát, ve druhém čtyřikrát a ve třetím třikrát. Analyzovaný vzorek je sice příliš malý, aby z tak malých změn bylo možné vyvodit závěry, přesto tento trend naplňuje předběžná očekávání, že tohoto typu bude postupně ubývat. Ve vzorku JSSK je zastoupen jen okrajově ve skupině dopisů vykazujících zároveň I-tendence i D-tendence, tedy u těch nejnápadněji stylizovaných.

⁹⁴ V dopisech č. 2 a 110.

⁹⁵ Jedno z možných vysvětlení by mohlo být, že v době, kdy technika umožňuje pohodlné spojení na jakoukoli vzdálenost, nenese dopis tak často důležitější sdělení a prakticky vůbec už neslouží k organizaci společně tráveného času. V devadesátých letech bylo daleko důležitější, jak aktuální informace v dopise jsou a ke kterému datu platí. Dnes je i v případě nejasností jednoduché pisatele obratem kontaktovat a případné časové nesrovnalosti si vyjasnit ještě v průběhu čtení dopisu.

stejně často jako lokalizace, což, vzhledem k tomu, že se nejedná o část dopisu vnímanou jako tradičně obligátní, svědčí o jeho oblibě.

U demokratizačních dopisů vzorku JSSK bylo pozorováno používání vícero vykřičníků (nejčastěji tří) v případě, kdy chtěl pisatel zdůraznit silnou emotivnost výpovědi. Užití kapitálek bylo daleko méně časté a spíše podtrhovalo konkrétní slovo. Ve vzorku KSK však psaní slov velkými písmeny převažuje nad vícero vykřičníky ve všech třech obdobích téměř dvojnásobně. Více vykřičníků se ve vzorku KSK objevilo v jednom ze čtyř dopisů, v dopisech s D-tendencí vzorku JSSK v jednom ze tří. Jedná se tedy o mírný nárůst. Zarážející je však propad slov psaných kapitálkami, které jsou ve vzorku JSSK pouze v jednom demokratizačním dopise z deseti. Vysvětlení může být následující: více vykřičníků bylo ve vzorku KSK téměř vždy pozorováno v dopisech, obsahujících zároveň slova psaná kapitálkami. Lze tudíž předpokládat, že oba tyto výrazové prostředky v nich mají podobnou funkci, která spočívá spíše ve vyjádření silné emoce. Vykřičníky si tuto funkci ponechaly, zatímco psaní kapitálkami začalo postupně spíše zdůrazňovat dané slovo,⁹⁶ což je rys intelektualizační. Kapitálky a řetězení vykřičníků tak nacházíme ve vzorku JSSK už v různých typech dopisů.

Posledním sledovaným rysem bylo užití emotikonů. Ty se nevyskytují v žádném dopise ze dvou starších pětiletých období vzorku KSK. V nejmladším sledovaném období se však vyskytují v 8 z 20 sledovaných dopisů (poprvé v roce 2002). Zde je vliv elektronické komunikace zjevný. Zejména tyto emotikony „první generace“ zachovávají i podobu, kterou jim dala klávesnice. Byť se jedná o znázornění obličeje, zůstává tzv. „smajlík“ obrácený o 90° očima napřed, aby recipient při čtení zleva vnímal obličej pocitově odshora dolů. Počet emotikon ve vzorku KSK opět odpovídá ve vzorku JSSK dopisům intelektualizačním. Dokládá to, že zejména mladší autoři si rychle zvykli na tento ekonomický způsob, jak dát najevo poměrně složitou informaci (o celkovém rozpoložení pisatele v průběhu psaní

⁹⁶ Zůstává otázkou, pod jakým vlivem k této změně došlo. Můj osobní odhad je, že se může jednat o vliv vizuální reklamy tvořené v digitálním prostředí, v němž je důležité slovo možno snadno zviditelnit použitím funkce CAPS LOCK.

nebo o nadsázce, s kterou je třeba chápat konkrétní větu). Ve vzorku JSSK jsou emotikony poměrně řídké v demokratizačních dopisech, ale to je dáno především tím, že většina z nich je starší roku 2002, kdy se emotikony poprvé objevují.

Vnímání dopisu k roku 2020

Pro potřeby této práce byl vytvořen dotazník, zaměřující se na vnímání osobního dopisu širokou veřejností, zveřejněný na sociální síti *Facebook*. Na dotazník odpovědělo 153 respondentů, z nichž bylo 132 žen a 21 mužů, 127 do 30 let a 26 starších, 68 s vysokoškolským vzděláním, 81 se středoškolským a 4 se vzděláním základním.

Z celkového počtu 153 respondentů dopisy píše 75, což je ovšem dáno především tím, že na tento dotazník odpovídali pravděpodobně spíše ti lidé, jež téma soukromé korespondence zaujalo nebo kteří k němu mají nějaký užší vztah. Mezi těmi, kdo dopisy píší, jich skoro tři čtvrtiny odešlou alespoň jeden dopis ročně, pětina dokonce alespoň jeden měsíčně.

Dvě třetiny dopisovatelů uvedly jako primární důvod pro napsání dopisu potřebu větší intimity s adresátem (pravidelně se opakuje přesvědčení, že dopis je oproti jiným formám dálkové komunikace „osobnější“). Jako podpůrné argumenty byly zmíněny ony „překážky“, které odeslání dopisu provázejí, zároveň ale zvyšují jeho subjektivní hodnotu (čas a námaha procesu psaní, cesta na poštu, cena známky). Největší cenu z těchto „obětí“ má pro příjemce jednoznačně čas strávený psaním. Je patrné, jak výrazně odlišně je vnímán čas při psaní e-mailu a dopisu (toto srovnání se v dotazníku mnohokrát opakovalo). Do dopisu je třeba investovat více, je třeba nad ním přemýšlet, protože jakákoli oprava narušuje jeho výslednou vizuální podobu. V důsledku toho je i vazba na příjemce silnější (pisatel na něj při psaní více myslí, *de facto* mu čas strávený nad dopisem věnuje). Zároveň dopis má pisatele k tomu, aby dbal na jeho vizuální podobu. A je to právě list, jakožto hmotný artefakt, co je zmiňováno jako druhá nejčastější příčina psaní dopisu (zmiňuje ji třetina všech respondentů, kteří dopisy stále píší). Dopis

představuje nejen vzpomínku či informaci, je to svého druhu relikvie, hmotný předmět zpřítomňující někoho blízkého. Důležitý je použitý papír, autorovo písmo, úprava dopisu odrážející jeho osobnost a vzájemný vztah, často byl zmíněn i fakt, že k dopisu je možné přiložit nějakou drobnost nebo dárek (fotografii, obrázek, vylisovanou květinu, stužku apod.).⁹⁷ Pětina dopisovatelů uvádí mezi hlavními důvody pro psaní dopisu též zvyk či tradici. Dopis má pro ně punc něčeho starodávného, téměř tajemného (dopis má, jak mnozí uvádějí, své „kouzlo“, popřípadě v nich vzbuzuje „nostalgií“). Tradicí je též psaní dopisů z dětských táborů (popř. na ně). Krom toho, že je to oblíbená zábava, jedná se s mírnou nadsázkou i o případ psaní dopisu z nouze, jelikož jiné formy spojení s vnějším světem často nejsou k dispozici. Mimo případy „táborových dopisů“ uvedlo 5 respondentů, že dopis je nejpraktičtější či dokonce jedinou možností, jak se s adresátem spojit.

Jako důvod, proč dopisy nepíší, uváděli respondenti okrajově cenu poštovní známky, častěji skutečnost, že nemají nikoho, komu by napsat mohli. V naprosté většině případů však byl dopis vytlačen rychlejšími komunikačními prostředky. Mezi dotázanými panovala shoda v tom, že dopis je oproti novým způsobům komunikace nesrovnatelně méně praktický. Přesto je ve valné většině i respondenty, již si s nikým nedopisují, vnímáno ono „kouzlo“, které může zprostředkovat pouze dopis. V odpovědích se tak často objevuje nostalgie po době, kdy daný člověk dopisy ještě psal, postesknutí nad nedostatkem času nebo přání dopis v budoucnu napsat. Na otázku, jestli si dokáží představit, že by za jistých okolností dopis napsali, tito lidé odpověděli téměř bez výjimky kladně.

Byť se tedy osobní korespondence stala již vzácnou, společností je stále vnímána velice vstřícně. V tomto smyslu je velice výmluvné, že ze 153 respondentů by 150 bylo potěšeno, kdyby objevili v poštovní schránce osobní dopis.

⁹⁷ Vzorek JSSK dokládá, že tyto vlastnosti výlučně pro dopis jsou četně využívány. Ze 122 analyzovaných dopisů obsahovalo 47 výraznější grafický prvek, který by nebylo možné vytvořit např. v e-mailu. Přitom je třeba zdůraznit, že nebyly započítány dopisy, ke kterým bylo něco přiloženo, protože přílohy často již nebyly součástí poskytnutých dopisů.

ZÁVĚR

Co se týče stylistického vymezení osobního dopisu, jeví se pravděpodobným, že bude v budoucnu třeba zdůraznit jako podstatný stylový faktor „objektovost“. Ta zahrnuje vše, co se v dopise objevuje nad rámec možností elektronické komunikace (použitý papír a psací potřeby, písmo, vůně, ornamenty, ozdoby, obrázky, přiložené drobnosti). Jedná se totiž o jeden ze dvou nejdůležitějších důvodů, proč se dopisy píše. Dopis jakožto předmět pomáhá adresátovi zprostředkovat přítomnost někoho blízkého skrze „dílo jeho rukou“. A právě tato výlučnost, exkluzivita vztahu, kvůli němuž stojí za to dopis navzdory námaze, kterou to vyžaduje, psát, je oním nejdůležitějším důvodem, proč dopisy vznikají. Sama existence dopisu je tak svého druhu vyznáním, že adresát je pro pisatele někým důležitým. Byť má tedy styl epistolární blízko ke stylu konverzačnímu, tato intimita je rysem, který se stává pro osobní dopis typickým.

Příznakovost jazyka, jímž je dopis psán, zůstává věcí osobní preference. Ve mnou zkoumaném vzorku dopisů se vyskytovala část dopisů psaná záměrně bezpříznakově. Další velkou skupinu představovaly dopisy s převažující demokratizační tendencí (D-tendencí). Jejich stylistické ladění bylo blízké mluvenému jazyku, vykazovaly se vysokou mírou civilnosti, obsahovaly větší množství chyb, byl v nich nejčastěji zastoupen humor a byly nejvýrazněji emotivní (nejvíce se v nich např. užívalo trojice vykřičníků). Třetí typ dopisu představují listy, s výrazným sklonem k intelektualizaci (s I-tendencí), v nichž se nejvíce dbá na etiketu, obsahují největší množství archaismů a jevů obecně vázaných spíše na psaný text (na úkor jevů mluvenostních). Je nutné zdůraznit, že tento typ byl v námi zkoumaném vzorku neúměrně výrazně zastoupen, což je dáno složením poskytovatelů. Poslední skupinu tvoří ty dopisy, v nichž se tendence směřující k demokratizaci a k intelektualizaci jazyka mísí (nalezneme v nich např. archaismy, ale i poangličťování vlastních jmen). Tyto dopisy jsou nejvýrazněji stylizované, záměrně vyvolávají kontrast.

Zastoupení těchto čtyř hlavních typů dopisů ve sledovaném vzorku korespondence v závislosti na čase zachycuje následující tabulka.

	1995-2000	2001-2015	2016-2020
I-tendence	3	14	44
D-tendence	17	10	4
obě tendence	0	2	5
žádná tendence	4	6	13

Tři pětiletá období mezi lety 2001 a 2015 byla sloučena do jedné buňky pro malý počet dopisů.

Obecné vývojové tendence jsou následující. Dopisy s převažující I-tendencí v průběhu let sílí. Tento trend se dá předpokládat i do budoucna úměrně tomu, jak se dopis stává exkluzivním, a to u těch pisatelů, pro něž je vztah k adresátovi výlučný. Touto stylizací dopisu se tito autoři (ať již vědomě či mimoděk) vymezují vůči stylu elektronické komunikace, vyznačující se vyšší měrou plytkosti.

Postupně přibývá i dopisů vykazujících známky I-tendence a D-tendence zároveň. Typickými autory jsou mladí pisatelé, kteří se psaním dopisu nevymezují vůči elektronické komunikaci, spíše jej berou jako originální alternativu s příznakem historičnosti, proto se v jejich projevu objevují četné archaismy, zároveň ale nevnímají nijak negativně styl typický pro sociální sítě, protože se obě výrazně protichůdné tendence mísí.

Dopisů s převažující D-tendencí ubývá, protože potřebu tohoto druhu komunikace dnes plně saturují sociální sítě. Jelikož tato skupina byla v devadesátých letech zdaleka nejpočetnější, je možné, že rostoucí počet dopisů s I-tendencí a dopisů bezpříznakových je pouze poměrový (tj. stoupá jejich procentuální zastoupení, ale ne nutně celkový počet).

Tvrzení, že dopisy do několika let zcela vymizí se zdá být přehnané. Stále se najdou lidé, kteří ve psaní dopisů vidí smysluplnou tradici, kterou stojí za to udržovat. Zvláště silná je tradice dopisování o prázdninách, zejména z dětských

táborů. Krom toho přetrvávají situace, v nichž je dopis nejlepším, ne-li jediným možným způsobem komunikace. Typicky se jedná především o korespondenci řeholníků a trestanců.

Avšak i mezi lidmi, kteří korespondenci nevedou, je možné vyzorovat významnou skupinu těch, kteří mají k dopisům jako takovým pozitivní vztah. Dopis by rádi dostali, možná dokonce i napsali. Tito lidé silně vnímají jeho „kouzlo“, exkluzivitu tohoto způsobu komunikace oproti jiným. Lze tedy tvrdit, že ve společnosti, která se ostatně ještě před nedávnou dobou psaní dopisů z nemalé části věnovala, je ukryt potenciál tento způsob komunikace využívat. A jelikož se podoba našeho světa rychle vyvíjí, není zcela nepředstavitelné, že v budoucnu nastanou podmínky, v nichž se psaní dopisů začne stávat opět častějším.

BIBLIOGRAFIE

- Bečka, Josef Václav. 1992.** *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992.
- Čechová, Marie, Krčmová, Marie a Minářová, Eva. 2008.** *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2008.
- Dvořák, Věra. 2017.** Akuzativ. *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [Online] 2017. [Citace: 6. duben 2021.] <https://www.czechency.org/slovník/AKUZATIV>.
- Herzánová, Leona. 2012.** *Oslovovací formule v soukromých dopisech*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.
- Hladká, Zdeňka. 2001.** Spisovnost a nespisovnost v jazyce soukromé korespondence (se zřetelem k teritoriální příslušnosti pisatelů). *Naše řeč*. 2001, roč. 84, 5, s. 225-234.
- Hladká, Zdeňka. 2003.** Cizojazyčné prvky v korespondenci mladých lidí. *Naše řeč*. 2003, roč. 86, 5, s. 241-250.
- Hladká, Zdeňka. 2005.** Kompoziční stereotypy a dopisové formule v současné korespondenci mládeže. [editor] Světlá Čmejrková a Ivana Svobodová. *Oratio et ratio. Sborník k životnímu jubileu Jiřího Krause*. Praha: ÚJČ AV ČR, 2005, s. 131-141.
- Hladká, Zdeňka. 2006a.** KSK-dopisy (Korpus soukromé korespondence): přepisy ručně psaných dopisů z let 1990–2004. [Online] 2006. <http://www.korpus.cz>.
- Hladká, Zdeňka. 2006b.** Pravopis v současné korespondenci mladých lidí (na materiálu tradičních dopisů, e-mailů a SMS). *Naše řeč*. 2006, roč. 89, 2, s. 73-88.
- Hladká, Zdeňka. 2010.** Lexikální bohatství korespondenčních textů. [editor] Světlá Čmejrková, Jana Hoffmannová a Eva Havlová. *Užívání a prožívání jazyka. K 90. narozeninám Františka Daneše*. Praha: Karolinum, 2010, s. 167-170.
- Hladká, Zdeňka. 2013.** Teritoriálně a sociálně podmíněné diference v jazyce soukromé korespondence. [autor knihy] Zdeňka Hladká a kolektiv. *Soukromá korespondence jako lingvistický pramen*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 61-98.
- Hladká, Zdeňka. 2019.** *S upřímným pozdravem a políbením zůstávám Váš vděčný ... versus Tak zatím... : K proměně epistolární etikety v průběhu 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Přednášky a besedy z 52. ročníku Letní školy slovanských (bohemistických) studií. s. 57-71.
- Hladká, Zdeňka, Křivancová, Michaela & kolektiv. 2005.** *Čeština v současné soukromé korespondenci. Dopisy, e-mail, SMS*. Brno: Masarykova univerzita, 2005.
- Hoffmannová, Jana. 2013.** Soukrom dopis: mezi psaným textem a mluveným dialogem. [autor knihy] Zdeňka Hladká a kolektiv. *Soukromá korespondence jako lingvistický pramen*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 153-176.
- Hoffmannová, Jana. 2018.** Termíny – profesionalismy – slangismy a jejich podíl na stylu online sportovních reportáží. *Jazykovědný časopis*. 2018, roč. 69, 3, s. 415-429.

- Chýlová, Helena. 2018.** Dynamika jazyka současných vlogerů a youtuberů. [editor] Ondřej Bláha. *Spisovná čeština a jazyková kultura 2018*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018, s. 60-70.
- Janovec, Ladislav. 2007.** K projevům jazykových vývojových tendencí v současné češtině. *Naše řeč*. 2007, roč. 90, 2, s. 57-66.
- Jílková, Lucie. 2017.** Slovo „takže“ v současných epistolárních a mediálních textech: také o čem ty volby jsou. Praha: Univerzita Karlova, 2017. Přednášky z 60. běhu Letní školy slovanských studií. s. 83-92.
- Jelínek, Milan. 1995.** Styl epistolární. [editor] Petr Karlík, Jana Hoffmannová a Zdenka Rusínová. *Pocta Dušanu Šlosarovi*. Boskovice: Nakladatelství Albert, 1995, s. 126-137.
- Joyce, Hawkins a Allen, Robert, [editor]. 1991.** *The Oxford encyclopedic English dictionary*. New York: Oxford University Press, 1991.
- Kraus, Jiří. 1992.** Styl epistolární. [editor] Petr Karlík, Marek Nekula a Jana Pleskalová. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992, s. 453.
- Krčmová, Marie. 1981.** *Běžně mluvený jazyk v Brně*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1981.
- Macounová, Petra. 2014.** *Soukromý dopis v učebnicích českého jazyka 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- Macurová, Alena. 2003.** Poznámky k žánru soukromého dopisu. [editor] Martin Tichý. *Sborník prací Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, D3*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2003, s. 57-65.
- Machalová, Jana a Osolobě, Klára. 2013.** Hypokoristika z rodných jmen v Korpusu soukromé korespondence. [autor knihy] Zdeňka Hladká a kolektiv. *Soukromá korespondence jako lingvistický pramen*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 33-60.
- Mleziva, Emil. 1996.** Vliv společenských změn na vznik nových významů a výrazů v českém jazyce. *Slovo a slovesnost*. 1996, roč. 57, 4, s. 283-296.
- Mocná, Dagmar, Peterka, Josef & kolektiv. 2004.** *Encyklopedie Literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.
- Müllerová, Olga. 2001.** E-mailová korespondence z hlediska generačních rozdílů. [editor] Mięczysław Balowski a Jiří Svoboda. *Język i literatura czeska u schyłku XX. wieku*. Wałbrzych - Ostrava: Państwowa wyższa szkoła zawodowa - Ostravská univerzita, 2001, s. 205-213.
- Národní knihovna České republiky. 2017.** České děti a mládež jako čtenáři v roce 2017. www.nkp.cz. [Online] 17. leden 2017. [Citace: 6. duben 2021.] <https://ipk.nkp.cz/docs/ctenarstvi/ceske-deti-jako-ctenari-2017/>.
- Pea, Roy & kolektiv. 2012.** Media Use, Face-to-Face Communication, Media Multitasking, and Social Well-Being Among 8- to 12-Year-Old Girls. *Developmental Psychology*. 2012, 48, s. 327-336.

Schneidrová, Soňa. 2014. Zpráva v novinách – hranice žánru a registru. [editor] Jana Kesselová, Mária Imrichová a Martin Ološtiak. *Registre jazyka a jazykovedy: na počesť Daniely Slančovej (II)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2014, s. 205-216.

Svobodová, Diana. 2018. Neologismy v jazyce současné mldeže. [editor] Ondřej Bláha. *Spisovná čeština a jazyková kultura 2018*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018, s. 299-305.

Svobodová, Jindřiška. 2018. Zpráva v tištěném periodiku (Případová studie). [editor] Ondřej Bláha. *Spisovná čeština a jazyková kultura 2018*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018, s. 306-317.

T-Mobile. Časté dotazy. *www.t-mobile.cz*. [Online] [Citace: 7. duben 2021.] https://www.t-mobile.cz/podpora/caste-dotazy/-/refId/FAQReference_109.

Uličný, Oldřich. 2018. Lingvální a lingvistická situace češtiny k r. 2018. [editor] Ondřej Bláha. *Spisovná čeština a jazyková kultura 2018*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018, s. 327-338.

Vybíral, Zbyněk. 2009. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2009.

PŘÍLOHA

Přílohu tvoří dva korespondenční vzorky od jediného pisatele, z nichž první je napsán v roce 2014 a druhý v roce 2019. Tyto dopisy nejen názorně ilustrují fakt, že převažující stylistické ladění dopisu je věcí autorovy volby, ale také korespondují s pozorovanou tendencí sílícího vlivu intelektualizace v soukromé korespondenci. Volba stylu může být ovlivněna jistě i věkem, nicméně se zdá, že autorů dopisů s převažující I-tendencí přibývá oproti předchozím letům i mezi mladými lidmi.

Dopisy jsou přiloženy se souhlasem pisatele. Zabílena byla místa prozrazující totožnost konkrétních osob, či citlivé informace s nimi spojené.

21.7.2014

Adrianim Tě s ü

konečně jsem se dokopal k napsání dopisu. ☺ ha lo, xi už je polovina prázdnin fuč, tak dobrý... Věna jsme si sice psali máš Teb, ale schválně jsem nymproszatoral, co všechno jsem stihl nebo nestihl udělat, abych Ti to mohl napsat sem. ☺

Stu omber mi přeměnil a luxusně čítkné písmo... škráhu jako krom ☺

Tak pro začátek - jakmile začaly prázdniny, pustili jsme se do reorganizaci v našem pidi bytě, i když klavíme baraka. Mominam s oběmem mi "dali" jejich ložnici a

- největší brácha - šel do pokojě k (2. brácha ☺). Čise uklizení,

vylisování, dělování, nyporádě, nyporádě a nyporádě. hehhehe, jak se do toho malýho

prostoru mělo kolik věci, klav - jak už to tak bývá - led nylou uklidit jak jako

predim... ☺ Pokojě mám vymalovaný na kilo, protože předtím byla ložnice tmavě

fiolora a chtělo to trochu otáčet. ☺ hehhehe jsem si rozmontoval manélskou postel

na dvě normální valendy, s z jedné mám jakože garč a postel pro hosty. ☺

to a hodně škráhu, to možná za chvíli vřídlo... ☺

Opavardě, napsal jsem Ti spousku dopisů, ale vlastně jsem žádný nedostal do konce...

ale Tobě to určitě nebude vadit. ☺

Přemýšlím, co se ještě stalo nežjak vyjimečným se tu dobu, co jsme si nějak ne-
psali. ☺

chce stonovat na jejich zahrádě i s pár dalšíma holčkama s máš bůdy, asi

bych je měl nazvat kamarádky. ☺ Ale mě se moc medce. Plánuje to tak máš

5 dní. myslím, že se tam někdy tak dovedl. Ani nevím, proč mám takový divný

chorová, že se mi medce dělat s lidima. ☺ Ale spal jsem jednu noc s

rodinou ve staně na máš zahrádě za barákem, co stonimě! hehehe. ☺ Když

to s tím barákem dopadlo dobře, s rád bych Ti k 'mám' jednou vzal. ☺

navrhl jsem, aby jsme byli s tou máš 'pantou' jednou noc u nás ve

staně, ale kvůli se opavardu "madšeně", tak jí nechám, at si to organizuje

u sebe a budu na zahrádě s rodinou. ☺ Pokud nemimě na šoune s hmyz, lepe

řično parouku (nim, že parouci nejsou hmyz, ale pro mě je to všechno jedna kováč: b)

to Ti napišu! ☺ Jak jsem spal na ty zahrádě, jde máš - ještě v přemě-
nových merunkách do baráku k jedinému zdroj vody (taková kůlka s kódobý

bohoulkem, který když otáčí páčkov, místo aby spustil proud vody, stáček všude

okolo ☺). Šred za tou kůlkou je minimálně 1,5 m kůlkař dímá cca

metr x metr (no a ta kůlka vlastně mede s ní ☺) a jak tak čisim to

ovoce, kuce mám malý a popadalo mi všude okolo okolo mě a to by nebylo,

aby se jedna broskv nezakulácela až do té dímě. A já jen 'a do fidele,

ono to tam spadlo! To dlouhým rozmyšlením, co s tím, jsem sebral všechnu

praj; odvážu a rozhodl jsem se broskv šachovat! ☺ Takže jsem po laboré

všech desce šel dolů a stal v té dímě s rukama sbríženými na kudi jak

hody Y :D Tři smaze broskv prostě vzal a nylisť spěl nahoru jsem zavádl

o paroučimě a to je něco na mě ☺ (jeste podobně, že tam všude byla

hna jak v řiti, protože ještě nemáme elektriku, no ale pro tento případ je to možná dobře ☺). Browser jsem nakonec opatrně mohl dosáhnout až k sobě, směl ji, samozřejmě VELMI pomalu, aby kleslo co nejméně nebezpečí napadení pavouky, a i s touto malou oranžovou kulatou chlupatou pohorou jsem myškal na bezpečnou a fernou sm ☺ a teď poinkla... žádný hrdinský čin nebo tak to není, jen jsem tím chtěl básník říct, že když jsem se vrátil na zahrádku se znovu omýlou ovocnou miskou, k mému úžasu jsem sledal, že browser nebyla jediná oranžová chlupatá pohora, kterou jsem si z té díry donesl. ^
(ten byl ale fakt ~~ten~~! ☺ a když si měm, jak dlouho má mě musel být, než sem na něj přišel ☺ *) Už to vypadalo jednou chvíli, že se to faktě stáhně, ale když jsem umíval šel na zahrádku, možilo se to znovu "Však Jij Jij aťo, jaký nepřítel lidstva pavouk je! ☺ a to se snažím říct si : " pavouk je krásný živý tvor!" ale BRR ☺ ☺

Jaký mi často býval zle od žaludku, ale nemim proč. Pokaždé po něčem jiným, nejčastěji asi po zelenině. Jense já zeleninu miluju, takže ji jsem masele dál ☺!
Ono nemá cenu se v dopisech na něco ptát, takže budu moc ráda, kdyžlys mi baby napsala pár zážitků z prázdnin ☺ Mívám upříkly předem, když ovšem jsem já ☺
Ue chvíle jsme byli s bráčkou a s maminkou na divadle (dětským a sadamo ☺), měli jsem pári loutek, ale ten chlap, co většinu odvykládal, stal za to : ☺ já s maminkou jsme se mářetali ☺ bráčkovi () se to líbilo, ale bráček se jak bababrus ☺ máme u něj poděření na autismus, čekáme na výsledky testů... byl mimulej týden na lázeň, tak byl doma klid ☺
Zas je mi zle >< Vypadá to, že bude konečně přel. ~~resně~~ resnějším vedra? ☺
Pff... resnějším, jako dokážu lidi, který mám rád, zalesovat bobrovyma pčivonima a přitom si pak nadávám, co jsem komu zas kde řekl ☺ mám tuha, že to ale dělám i u lidí, který v podstatě nemám... i když bych měl spíše napast - u lidí, ke kterým nemám nijak navázaný vztahy, protože nemím o nikom říct, že ho opouštím znám, když ještě nemám pořádně ani sám sebe. ☺
Můj brýj má radci na pomoc dětem () a já mu do mí chci věnovat obřadky z pro vyhrazení na akci, aby by peníze poť mohl jít na dětský domovy nebo školáčky, ale s poděkováním odmítá a tak jsme se domluví, že mu pomůžu na akci první týden v září jako výpomoc ke slavnosti.
Ta akce je v duchu kusím africké safari (skryje má rád Afriku) a celé je to na bázi dětského dne. Manděpodobně budu u slavnosti s africkými krami, aťkoliv bych raději maloval dětem po obličej ☺ Jense mi nikdo na myšlet nedal a já budu rád, když pomůžu... jakdív ☺ Myslím že na malování obličej má nějaký lidi, co to fakt umí ☺ No ale dokážes si mě představit, jak vysvětluju něco, co vidím v široké populaci? ☺ Jd teda ne, nemím vysvětlovat ani běžný věci ☺ navíc pak přimno z doma pojedou na inda... z úplně jinama, než budu

jezdíval normálně 0.0 ještě k tomu to bude v kanonem centru, ze
kterého se dříve dostanu na vlak... ☺ Dávěla k. cesta, co nic si pít. "N" ☺
Dost Vachovi o mě, vís, často přemýšlím nad tím, co asi děláš, kde jsi, jak
se máš a jestli Ti vše vyjde tak, jak si přáníš ☺ (me, není to sami lovnat,
aspoň v laboratorním nejmámějším významu mě ☺ kromě rád bych zjistil,
co jsme pro sebe byli v minulých životech ☺ možná souzenci ☺) Jen jsem
Ti chtěl říct, že kdykoliv se bude něco hápat, napiš mi! Jsem tu pro Tebe ☺
MUGA (Ty jsi tu vždy byla pro mě, tak jsem chtěl, abys věděla, že na mě
se můžes se vším obrátit. A taky nic vyprávěj, to vyprávíš! ☺ Vždycky
melu jen já (tak teda většinou) a to mámám v jedné mé stránce porady
mkecanost -.-" ☺

Jak se darí mamince a bráčkům? ☺

Vš co je děsný? ☺ Za 5 měsíců budou vánoce! "0" I kovat got money? ☺
Hapadlo mě, že bych si nechal vyholit folovníu hlavy, ale stále se
rozhoduju.

Viděla jsi film Sela samobijců? Já o něm nevěděl do věřejstva (ně je
před končí abe v 00:00), ale když jsme šli večer s mamkou k
kde, tak mi o něm řekl brátrance (

s odpustěním božím, věřím ☺). ještě v noci jsem ho stahl, z YouTube,
a do 2 ráno jsem na to uměl. Tak FEELINGS ☺

Podarilo se mi za super-ultra nízkou cenu schmat Lonsky o Tobie Hotel ☺
Do teď nadobře čekám na nový CD, který nějak nejdu schopni zveřejnit? ☺
Za to, že po předáních nastupuju na novou školu, pořádně jsem
nic neprocičil. Šim tam něco mabrušim, ale spíš si "huaju". Momentálně
maluju na dřevěnou brabčku pro miminko mamčine kolegyně, její
p. učitelky ☺

Myšlím, že mě se rozloučím. Hapadlo mě, že bych Ti poslal obrázky, ale nebudu
miskovat zbraceni ☺ Těším se, až se /komečně/ vrátíme v realu? ☺
Vějí si krásný zbytek předání a přeji Ti pohodový rozjezd ve druhéku ☺

S pozdravem

Julij

☺

P.S. Říkal jsem Ti někdy, že jsem půl roku chodil na hodiny kuchařky se
sedmá kama? 0.0 Moc toho nemám, ale aspoň základ věduky ☺

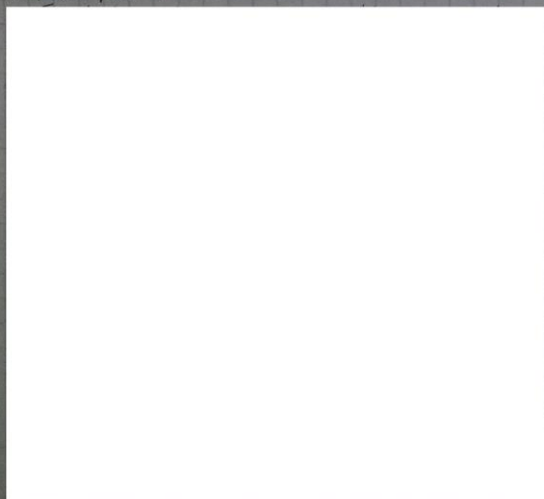
Co se křičí nacházením tváří, tak se realitám prohraje najatokojevně, ale zároveň se vyžaduje živost nádherné životní
 má postava nebo myšlenka. Asi se mi zatím máje myšlenka ostře dala, pro zachování klidnějšího duše, nechtěl jsem plynout a neochotno-
 stí. Měly je totiž všechno tak samozřejmé. Doula si třeba i dala o mým myšlenk, jak to nemá na ho*no, jenže pak
 se začne dívat a jindy dle úhlů a ono to naprosto odpovídá celé jímce. Je vždy jsem tedy klidnější, ale svým přívětivím mi
 vyhovuje nemuset mít ke všemu nějaký postoj a na všechno odpoví. Nechtěl jsem abychom spolu, nebo se dojí. Početem
 do tom mi ale dala hodně ale třeba jen amáta o světě. Nemám číst spíše, ne přeceš mi do toho vidi. Vše nějakou
 chvilí se mělím mi na vider, jak se o přímělu zacháze se svítily. Je proto, že bych to chtěl ignorovat, ale protože
 mi dala špatně vysvětlit se na takové věci. Tím, že se podívám na video, stejně dává vyprávět nepomínám, tak se raději
 soustředím na něco pěkného, a čeho mám pocit, že to bu „demno“ emngi ignorovat. Sice navštívo na ho, že jsou lidé
 ignoranti a soběti, ale musím říct, že jak se potýkáji s těmi lidmi, které mají mezi sebou přívětiví i přívě o pěstun
 a oledupřívost k přívě, tak se mi snáze mada tak krásná dává. Dnes jsem se dobral na mořou Duši & - o mělech skrytých
 a Hleteme Holobom - a moc se mi líbila. Mějš jen dopracit. Nechtěl jsem vyhledat tím, že mal 3 hodiny. Pokud by to
 paráděně zaujalo, máně ho abeje.

1.11.2019

John's náno.

Všech jsem to ho musel zabít. Byl jsem to sám dítka - a to ne úplně - jaký spíše, ho totiž o 11 let je mluví dva dítka na
 dva o dítka. (Mějš, že amáti mi stále vidím...) Dne, přebíže je pítka, je to dítka nemul, jedna hodina [redacted] se dít na dvě
 skupiny, a měla jedna je se čístek odpovídá a druhé o pítka náno. Všechno chodím na ten pítka, at mím více času na přívě, a
 ale více jsem dítka se na odpovídá, tak máně být dnes tomu. Kromě to samozřejmé náno, spíše domale pítka, neboť si musím dítka
 máj a jindy bodit a pítka, kterou jsem dítka odpovídá mělím... No, má to moc. A se to máně dítka jako dítka se klidě
 odpovídá, musím si, že to je máně bodit. A to se nemů odpovídá. Máj mi, že se máně i dítka tomu tak odpovídá. Toť. Mějš jen
 si máně odpovídá oas rotat? nebo part by dopřít.

„Jsi mladá, elegantní a inteligentní žena, určitě by se neměla brápat
 starosti, se ztotožnit sama nebo se se nezaměstnat apod. S tím bych řekl, že
 trochu myšlenkami si „Hokup“ tu možnost máš dítka mák. Jiji o tím,
 že se mi máně mák, káče si brápat mák, že i to, že lid nemá
 mák, má májka mák dítka. Máj se den, aby ses brápat. Zkoušela jsi
 to „nechtal pítka““

A PŘÍJDE DEN,
A RŮŽE VODEJ BUDOU ...

A přijde den, a růže svou krásou
 těbe a osamění.
 Nad dnu pítka, odpovídá a chodím
 septe se louka máj.

A přijde den, a tak se začíná,
 opět se se se líka.

A emi je roztavená žena
 smylně odpovídá.

A přijde den, a čím se mladší lidem
 rozvíje po dítka.

A první louka rozrušeným klidem
 odpovídá o dítka.

A přijde den, a růže osamění...
 -- Tonic má, ande má,
 o klid se máj se svou dítka
 se osamění odpovídá.

(Příběh teller: Pítka dítka)

„Vše o dítka, ale o se dítka. Mějš, že když má se máj má dítka máj, tak pítka dítka, je
 jedu, jak dítka, ale pítka je, co si máj pítka a co si pítka. Ženu Ti kdy jsi do, aby ses máj máj, co
 pítka. A když osamění lid mák odpovídá, máj se den i mák odpovídá se svou samou. Mějš se má se
 být hodit a odpovídá se dítka. O to odpovídá pak bude i pítka s máj máj.“

„Kamto jich volá, máj, a máj má-li máj.“ ~ K.H. Václav

to ne bje me otoky, jasn e toho take jakai smutny a otraveny. Na jednom stranu uktem, ze tam byt mam, na druhou chci totike ulet, vymanit se a toho mentaliho kolobihu povinnosti a jejich mlatku. praci ono ho tak bude vridit. Nezaplo si budu muset najit jinj postoj nez jinj otro. ^o Steili mi vrideni, ne kterymj sem ml r moudrim note vachy, tak se hod zactenymj do toho moznyh struktur, juse ho jde doulat obtizne, i kdyz se pracim. Nezaplo nejake moje paimocnost tomu brani. ~ Ale! To nemj dšrod e rezigraci. Toe je v polyku. A tak ani ja' vedei stagnovat, ne jdu dšebu jen pomalji křičky, dševit nezamalelymi. Křičte ho objemj i u sebe, kdyz se podřatj ~~do~~ domřku. Křičt bych se toho, ze by Tam' prava poraka mela spořnat v mladossti, asociativni nebo melancholii. Samozrejme ho moudru byt jinj povědaji, ale Ty jsi moudremj nic nez jen bromatka nřebadl... Myslji na to a vřimj se za ho, co vřidit". P (To je e Lukřo knize 3.)
Sice mřimj smřt nejak pozitivni, ale doulat bych se i přikřivimj e tomu, e optimismem pravna nepřidit kom. jsi se smřimj mřidit eřot a tak křapřky. ~ (Př je stonku mřimj nejak lřp. o.o)

trřimj, ze jsi e toho mřidreovanj. Uktem ale v kostech, ze se nemaj eřto dšt. Ta sila v sobě mřo at se jsi mřidreovanj vřidome, mřo se ona aktivuje, aniž byj o mř vřidila. je a bude ho dobre, mřoj se.

A jak je na tom ten kreativni uktem? Prionimam, ze mřoleu mř kreativiti je vola harmonickj kombinace tvor nř pedřebnř si zapřev. Take zroma mř mřimj křivimj emegimj. Otřas mř nice připadje, ale mř existeni nemimj eřs, pociji jsem nepřal ani nepamatuji. Ale ho připře, jak se budu mřt mře přoboru přo kreativni realizaci. Mřimj to mřo stajne? Ze eřev přodě jsi mřimjant?

Šlo se, ze jsem nřekl mře, co zaznřt mřlo. Postouim se tedy. ~
Podřimj doma (i tabřiku) a hlavne se opřimj. Kdybyj mřla nice, co byj mřida adřila, sem jedno velke mřo.
Vřimj se mi ten mřimj se spontanimimj telefonally mředj aē tak mřimj, co mřimj? Mřimj volaj eřama, tak bych přeforoval at telefonat přid eřyem.

mej se křivni a mřoj se vřidit i ho převj, co koleu mřo je. P mam Te rad. Jestim se ma eřevimj.

Toni

P.S. Vřimj jsem si přidit e nostalgje BTS. Tedy konkrešne přimj Paradise. Teřa, jřimj...

27.5. Ta knize Te mřimj připřad převj povřidomj, ale ukřimj sem Te mřidreovanj, zda by jsi jsi mřidreovanj mřed? Jol je u sebe mřt mřimj mřimj a eřdlo se mi, ze by jsi tam hē mřidreovanj přimj nice přo pōřidit dšev. Mřimj na mi a rochodimj se. Pald Te jsi mřimj.

37.5. Za vřimj mřimj jřte jednom. Pald jsem si ho do stōbalu s rodam, kterom jřimj, křevj eřto eřimj mř harmonimimj mřo. ~

47.5. Mřimj jřimj e mřimj GIVEN (Mřimj mřimj) - mřimj křivimj přidit, je ho eřev. Křevj mřimj i anime adaptaci, ale ka je opřo komu mřimj... no, mřimj mřimj. ¹¹